

Genomgång av Dricksvattenutredningens förslag

Slutsatser från analys och workshop

Denna titel kan laddas ner från: [Livsmedelsverkets sida för att beställa eller ladda ner material](#).

Citera gärna Livsmedelsverkets texter, men glöm inte att uppge källan. Bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten. Det innebär att du måste ha upphovsmannens tillstånd att använda dem.

© Livsmedelsverket, 2021.

Författare:

Christina Nordensten och Melle Säve-Söderbergh

Rekommenderad citering:

Livsmedelsverket. Nordensten C. & Säve-Söderbergh M.. 2021. Genomgång av Dricksvattenutredningens förslag. Slutsatser från analys och workshop. Livsmedelsverkets PM. Uppsala.

ISSN 1104-7089

Omslag: Livsmedelsverket

Innehåll

1. Sammanfattning	5
2. Del 1: Rapport, <i>Analys av Dricksvattenutredningens förslag</i>	7
2.1 Syfte med rapporten	7
2.2 Sammanfattning av Swecos analys av genomförandet av Dricksvattenutredningens förslag	7
3. Del 2: Workshop	11
3.1 Syftet med workshopen	11
3.2 Förslag från workshopen	11
4. Slutsatser och medskick	17
5. Bilaga 1: <i>Analys av Dricksvattenutredningens förslag</i>	20

1. Sammanfattning

På uppdrag av kansliet och arbetsgrupperna under den Nationella samordningsgruppen för dricksvatten, genomfördes under 2021 en genomlysning av den tidigare Dricksvattenutredningens förslag ("En trygg dricksvattenförsörjning" SOU 2016:32), för att skapa ett underlag för identifiering av nödvändiga åtgärder som inte redan omhändertagits av någon aktör på nationell eller regional nivå i Sverige (Del 1 i rapporten). För analysen anlätades Sweco för uppdraget. För att ytterligare diskutera analysen av Dricksvattenutredningens förslag och slutsatser, samt identifiera eventuella medskick att lyfta från analysen eller andra medskick som identifierats, genomfördes under 2021 även en workshop, med deltagare från arbetsgrupperna under Nationella samordningsgruppen för dricksvatten (Del 2 i rapporten).

Sammanställning av slutsatser och medskick från arbetet:

1. Skydda vattenförekomster och -täkter

Från Sweco-analysen av Dricksvattenutredningens förslag konstaterades att många åtgärder är gjorda, exempelvis flera vägledningarna, men att dessa åtgärder trots allt får anses vara begränsade i relation till Dricksvattenutredningens mer långtgående förslag. Medskick från workshoppen: Kontrollstation för att följa upp kommunernas arbete med att inrätta nya och revidera gamla vattenskyddsområden och undersöka vilket genomslag de regionala vattenförsörjningsplanerna har fått i praktiken. Behov av bättre faktaunderlag om olika sektorer vattenbehov, som kan komplettera de regionala vattenförsörjningsplanerna. Arbeta för att bibehålla en god vattenkvalitet i de vattentäcker som inte används som råvattentäcker. Länsstyrelserna kan behöva prioritera arbetet med vattenskyddsområden framöver.

2. Anpassa dricksvattenkontrollen

Från Sweco-analysen av Dricksvattenutredningens förslag konstaterades att Livsmedelsverket inte har fått några specifika regeringsuppdrag kopplat till kontrollen, men mycket arbete har ändå gjorts inom det här området. Medskick från workshoppen: Upprätta en kontrollstation när dricksvattendirektivet är implementerat, för att tillvarata alla bra tankar och synpunkter. Mer relevant utbildning behövs för de inspektörer som utför kontroller.

3. Utveckla undersökningen av råvatten

Från Sweco-analysen av Dricksvattenutredningens förslag konstaterades att Dricksvattenutredningen tog fram förslag, men att berörda myndigheter inte har fått något uppdrag. Medskick från workshoppen: Råvattenkontrollen kommer att omhändertas vid implementeringen av det nya dricksvattendirektivet.

4. Öka fokus på krisberedskapsfrågor

Från Sweco-analysen av Dricksvattenutredningens förslag konstaterades att vattenkatastrofgruppen (VAKA) har fått fast finansiering. Livsmedelsverket har fått flera regeringsuppdrag inom området krisberedskap och dricksvatten. Medskick från workshoppen: Utveckla arbetet med nätverks och informationssystem (NIS), exempelvis genom att flera aktörer bör ingå i arbetet. Hur får vi hela den kommunala verksamheten att jobba med krisberedskap och civilt försvar

5. Förnyelse och underhåll

Från Sweco-analysen av Dricksvattenutredningens förslag konstaterades att inget förslag har genomförts.

6. Material i kontakt med dricksvatten

Från Sweco-analysen av Dricksvattenutredningens förslag konstaterades att förslagen om utökad information och tydlighet avseende material i kontakt med dricksvatten ledde till att Boverket fick ett regeringsuppdrag att ta fram en strategi inom området. Medskick från workshoppen: Det specifika förslag som utredningen gav genomfördes aldrig och inget sådant uppdrag har delats ut, dvs. deltagarna i workshoppen håller inte med slutsatserna i Swecos analys

7. Förbättrad samverkan, samordning och styrning

Från Sweco-analysen av Dricksvattenutredningens förslag konstaterades att Dricksvattenutredningens förslag för ökad mellankommunal samverkan inte har genomförts. Ökad samverkan mellan statliga myndigheter har genomförts genom bildandet av Nationella samordningsgruppen för dricksvatten med arbetsgrupper, men inte förslaget om att etablera ett kunskapscentrum. Medskick från workshoppen: Viktigt att inte tvinga fram ökad kommunal samverkan. Allt fler kommuner ingår redan på eget initiativ i samverkan/samarbeten.

8. Kostnader och finansiering

Från Sweco-analysen av Dricksvattenutredningens förslag konstaterades att utredningens förslag inte inneburit några genomgripande förändringar. Medskick från workshoppen: Behov av långsiktig finansiering för att kunna genomföra längre och bredare projekt, samt möjlighet att finansiera projekt som behöver upprepas, t.ex. för att anordna kurser. Kontinuitetstanken behöver tas in i t.ex. hållbarhetsindex, då det är en del som kan få politiskt genomslag.

9. Utred avloppsfrågorna

Från Sweco-analysen av Dricksvattenutredningens förslag konstaterades att avloppsfrågorna inte utretts samlat. Medskick från workshoppen: Flera offentliga utredningar har gjorts och flera regeringsuppdrag pågår kring avloppsfrågorna.

10. Kontrollstation 2020

Från Sweco-analysen av Dricksvattenutredningens förslag konstaterades att någon kontrollstation i enlighet med Dricksvattenutredningens förslag inte har genomförts, även om Swecos analys kan ses som en motsvarande åtgärd.

2. Del 1: Rapport, *Analys av Dricksvattenutredningens förslag*

2.1 Syfte med rapporten

På uppdrag av kansliet och Arbetsgruppen för civilt försvar och krisberedskap under den Nationella samordningsgruppen för dricksvatten, genomfördes en genomlysning av den tidigare Dricksvattenutredningens förslag ("En trygg dricksvattenförsörjning" SOU 2016:32), för att skapa ett underlag för identifiering av nödvändiga åtgärder som inte redan omhändertagits av någon aktör på nationell eller regional nivå i Sverige. Uppdraget omfattade en beskrivning av Dricksvattenutredningens förslag och hur dessa omhändertagits, samt de förslag som hittills inte omhändertagits i någon form. Syftet med underlaget som tas fram är att användas som diskussionsunderlag i det nationella arbetet, med målet att stärka Sveriges dricksvattenförsörjning.

Uppdraget genomfördes av Sweco och presenteras i rapporten i Bilaga 1. Rapporten är uppbyggd enligt samma tio tematiska huvudrekommendationer som Dricksvattenutredningen och under respektive rubrik presenteras Dricksvattenutredningens förslag till åtgärder som avser att adressera samma område. I rapporten presenteras hur förslagen har genomförts utifrån utredningens angivna huvudrekommendationer, inklusive en sammanfattning av genomförandet. Sammanfattningarna av genomförandet presenteras här.

2.2 Sammanfattning av Swecos analys av genomförandet av Dricksvattenutredningens förslag

1. Skydda vattenförekomster och täkter

Dricksvattenutredningens förslag kring regionala vattenförsörjningsplaner kan i huvudsak anses vara genomförda. Den underlagsrapport (Jordbruksverket) och vägledning (Havs- och vattenmyndigheten, HaV) som föreslogs är framtagna och arbetet vid länsstyrelserna förefaller ha inletts och fortsätter enligt utredningens förslag.

Utredningens förslag till vattenskyddsområden för större täkter var långtgående och byggde på en lagstadgad förändring om skyldighet att upprätta täkter och en mer utvecklad process för ansökan, prövning, tillståndsgivning och tillsyn av vattenskyddsområden. Två nya vägledningar har getts ut som motsvarar delar av åtgärdsförslagen och ytterligare medel har anslagits som möjliggjort för länsstyrelserna att fatta fler beslut om vattenskyddsområden och ha fler tidiga samråd. Dessa åtgärder uppfyller dock inte till fullo Dricksvattenutredningens mer långtgående förslag.

2. Anpassa dricksvattenkontrollen

Dricksvattenutredningen fastslog att den offentliga kontrollen av dricksvattenanläggningar behöver förbättras och lade flera förslag om uppdrag riktade till Livsmedelsverket. Livsmedelsverket konstaterar att de inte fått några regeringsuppdrag i enlighet med Dricksvattenutredningens förslag,

men påpekar också att den nära dialogen med utredningen ledde till ”korsbefruktning” och synergier som varit positiva för dricksvattenarbetet och medfört att de intensifierat arbetet med många av de aktuella frågorna, oberoende av regeringsuppdrag. Detta gäller bl.a. utvecklingen av vägledning för kontroll av dricksvattenanläggningar i form av webbplattformen Kontrollwiki och att de nu arbetar med operativa mål.

3. Utveckla undersökningen av råvatten

Dricksvattenutredningen tog fram förslag om stärkta kunskaper om råvattnets karaktär. Livsmedelsverket uppger att de inte fått något uppdrag avseende förtydligande av dricksvattenföreskrifternas funktionskrav om råvatten, men påpekar att det kan komma i samband med implementeringen av det nya Dricksvattendirektivet.

Vad gäller förslaget att Vattenmyndigheterna ska ges i uppdrag att hantera råvattendata samt även årligen och vid behov delge dricksvattenproducenter resultat från vattenförvaltningens övervakning har någon sådan uppgift inte getts.

4. Öka fokus på krisberedningsfrågor

Dricksvattenutredningens förslag om ökat fokus på krisberedskapsfrågor har lett till en genomlysning av VAKA:s verksamhet, vilket stärkt denna grupp och dessutom finansieras arbetet nu med riktade anslag. Livsmedelsverket har fått ett regeringsuppdrag (vilket fortfarande pågår) om incidentrapportering och hot mot dricksvattnet samt ett uppdrag om standardisering av reservdelar. Däremot har de inte fått något riktat uppdrag avseende offentlig kontroll av dricksvatten, men behovet är täckt genom MSB finansiering för motsvarande arbete.

Länsstyrelserna har i sitt regleringsbrev fått ett särskilt uppdrag att utveckla stöd till kommunernas kontinuitetsplanering för att säkerställa dricksvattenförsörjning vid höjd beredskap. Den första delredovisningen ska ske i april 2021.

5. Förnyelse och underhåll

Inget av Dricksvattenutredningens skarpa förslag kopplat till förnyelse och underhåll har genomförts. Den mycket blygsamma ökningen i till exempel förnyelseplaner för ledningsnät bedöms inte ha tillkommit på grund av utredningens signalvärde.

Däremot är två nya vägledningar utarbetade (Svenskt Vatten) och en forskningsstudie genomförd vilka sammantaget kommer att öka tillgänglig vägledning och kunskaper i frågan. Dessa motsvaras dock inte av direkta åtgärdsförslag i Dricksvattenutredningen.

6. Material i kontakt med dricksvatten

Dricksvattenutredningens förslag om utökad information och tydlighet avseende material i kontakt med dricksvatten ledde till att Boverket fick ett regeringsuppdrag att ta fram en strategi inom området. Nästa steg var att Boverket tog fram en hemsida med information, där man även hänvisar till andra berörda myndigheters hemsidor. Det råder delade meningar om detta kan kallas en kunskapsplattform (kunskapsplattform var utredningens intention). Dessa åtgärder är dock begränsade i relation till Dricksvattenutredningens mer långtgående förslag, där Boverket bl.a. föreslogs få en förtydligad instruktion, men flera av myndigheterna understryker att mycket av det som gjorts/inte gjorts av förslagen är överspelat i och med den pågående implementeringen av det uppdaterade Dricksvattendirektivet, eftersom detta kommer att innebära ett omtag inom området.

7. Förbättrad samverkan, samordning och styrning

Dricksvattenutredningens förslag för ökad mellankommunal samverkan har inte genomförts, varken de föreslagna förändringarna i Lagen om allmänna vattentjänster eller Kontrollstation 2020. Det har inte heller skett någon nämnvärd ökad samverkan mellan kommuner som en följd av utredningen och endast begränsad rådgivning har tagits fram för att underlätta samverkan.

Ökad samverkan mellan statliga myndigheter har genomförts genom bildandet av Nationella samordningsgruppen för dricksvatten med arbetsgrupper. Dock ingår inte förslaget om etablering av kunskapscentrum.

8. Kostnader och finansiering

Utredningens förslag till finansiering hade inte inneburit några genomgripande förändringar, utan innebar samma finansieringsmodell för VA-huvudmännens verksamhet och mindre förstärkningar av den statliga verksamheten på området. Några nya skatter för ändamålet enligt utredningens förslag har inte genomförts enligt förslag, inte heller kontinuerlig central finansiering av projektverksamhet. Åtgärderna inskränker sig till särskilda medel till länsstyrelser för inrättande av vattenskyddsområden och finansiering av Nationella samordningsgruppen för dricksvattens kansli.

9. Utred avloppsfrågorna

Avloppsfrågorna har inte utretts samlat eller utifrån de frågeställningar som väcktes i Dricksvattenutredningen.

10. Kontrollstation 2020

Någon kontrollstation i enlighet med Dricksvattenutredningens förslag har inte genomförts.

Dock kan analysen ses som en motsvarande åtgärd. Om analysens slutsatser diskuteras i Samordningsgruppen och dess arbetsgrupper samt därefter fördjupas med förslag till åtgärder i en rapport som tillställs Näringsdepartementet kan denna punkt i allt väsentligt sägas ha uppfyllts.

Schematisk sammanfattning av genomförandet

	1	2	3	4	5
1. Skydda vattenförekomster och täkter					
- Regionala vattenförsörjningsplaner					
- Vattenskyddsområden					
2. Anpassa dricksvattenkontrollen					
3. Utveckla undersökningen av råvatten	0				
4. Öka fokus på krisberedningsfrågor					
5. Förnyelse och underhåll					
6. Material i kontakt med dricksvatten					
7. Förbättrad samverkan, samordning och styrning					
- Mellankommunal samverkan	0				
- Samverkan på statlig nivå					
8. Kostnader och finansiering					
9. Utred avloppsfrågorna					
10. Kontrollstation 2020	0				

Figur 1 Schematisk sammanfattning av bedömd genomförandegrad.

0= inte alls 1= I mindre mån, vissa förslag har genomförts men i det stora hela ej åtgärdade 2= I begränsad mån 3= Till viss del, men flera åtgärder eller delar av åtgärder återstår 4= I stor utsträckning, de viktigaste förslagen är genomförda i sin helhet 5= Förslagen är i allt väsentligt genomförda

3. Del 2: Workshop

3.1 Syftet med workshoppen

Det Nationella arbetet med dricksvattenfrågor, ska beakta bland annat på Dricksvattenutredningens förslag i sitt arbete. Syftet med workshoppen var därför att diskutera analysen av Dricksvattenutredningens förslag och slutsatser, samt identifiera eventuella medskick att lyfta från analysen eller andra medskick som identifierats. Medskicken ska användas som underlag för diskussion och fortsatt arbete inom den nationella samordningen av dricksvattenfrågor.

Inbjudan till workshoppen gick ut till myndigheter och organisationer som deltar i arbetsgrupperna under den nationella samordningsgruppen för dricksvatten. Myndigheter som deltog på workshoppen var Boverket, Havs- och vattenmyndigheten (HaV), Jordbruksverket, Kemikalieinspektionen, Livsmedelsverket, Myndighet för samhällsskydd och beredskap (MSB), Sveriges geologiska undersökning (SGU), Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) och Trafikverket, samt representanter från Vattenmyndigheterna (Södra Östersjön och Norra Östersjön) och länsstyrelserna (Kronoberg). På workshoppen deltog även Sveriges kommuner och regioner (SKR) och Svenskt Vatten, samt representanter för dricksvattenproducenterna och kommuner: Laholmsbuktens VA, Norrvatten, NSVA, Skaraborgsvatten, Sydsvatten, Uppsala Vatten, VAKIN och Östersunds kommun. Deltagarna delades in i tre arbetsgrupper, huvudsakligen baserat på arbetsgruppernas sammansättning, för att diskutera relevanta frågeställningar för respektive arbetsgrupp.

3.2 Förslag från workshoppen

1. Skydda vattenförekomster och täkter

Skydda vattenförekomster genom synliggörande av täkter i den regionala planeringen

Flera vägledningar har tagits fram kring detta, däribland HaV:s vägledning för regional vattenförsörjningsplanering och Boverkets vägledning kring vattenförsörjning i översiktsplanering och detaljplanering. Mycket arbete är på gång kring länsstyrelsernas arbete med att ta fram och uppdatera de regionala vattenförsörjningsplanerna, men genomförandet av åtgärderna i planerna återstår ännu till stor del. Åtgärderna riktar sig både till länsstyrelser, kommuner och dricksvattenproducenter. Länsstyrelserna använder dock Boverkets vägledning i arbetet med att granska kommunernas översiktsplaner. Vägledningarna är dock rätt så nya och har därför inte fått fullt genomslag än. **Medskick:** Relevant att följa upp kommunernas arbete och därför behövs en kontrollstation där det praktiska genomförandet utvärderas.

SMHI fortsätter till viss del arbetet med att kartlägga vattenuttag, men mer arbete med frågan behövs också på andra håll, bland annat inom länsstyrelsernas tillsyn av vattenuttag. Kunskap om vattenuttag behöver tas tillvara i den regionala vattenförsörjningsplaneringen. HaV, SMHI, SGU och SCB har också ett arbete inom Hållbar vattenresursförvaltning, där en helhetsbild av användning och tillgängliga resurser ska tas fram. **Medskick:** Det behövs ett bättre faktaunderlag om olika sektorer vattenbehov, som kan komplettera de regionala vattenförsörjningsplanerna för att få en robust vattenförsörjningsplanering.

Boverket vill även klargöra frågan kring myndighetens arbete med att ta fram vägledning om vattenförsörjning i översikts- och detaljplanering i analysen (se Bilaga 1). Det fanns inte med som ett förslag från Dricksvattenutredningen, men däremot fick Boverket i uppdrag av regeringen att kartlägga vad som gjorts och vad som behövs inom fysisk planering för att trygga dricksvattenförsörjningen. Boverket avrapporterade detta regeringsuppdrag i rapporten 2018:35. Ett av rapportens tre huvudförslag var att Boverket skulle ta fram vägledning om vattenförsörjning i fysisk planering, som myndigheten fick i uppdrag i regleringsbrevet för 2020.

Skydda vattenförekomster genom vattenskyddsområden för större täkter

Utredningens förslag:

1. Vattenskyddsområden säkerställs för alla landets större allmänna vattentäkter. Skyldigheten omfattar alla större allmänna vattentäkter som utnyttjas, eller som förberetts för att utnyttjas, för uttag av dricksvatten som ger mer än 10 m³ per dygn i genomsnitt eller försörjer fler än 50 personer.
2. Kommunen ska ansöka eller på annat sätt säkerställa att en ansökan om inrättande av vattenskyddsområde görs hos länsstyrelsen, om det inte är uppenbart obehövligt.
3. Länsstyrelsen är skyldig att efter beredning av ansökan besluta i ärendet, men kan i vissa fall överlåta ärendet till kommunen.
4. Kommunen är också skyldig att vid behov låta ompröva utformningen av redan gällande områden och föreskrifter.
5. En särskild tidsplan för ikraftträdandet fastställs. Länsstyrelsen ska följa upp att kommunen fullgör sina skyldigheter och ska ha möjlighet att meddela förelägganden.
6. Havs- och vattenmyndigheten uppdras inom ramen för sitt vägledningsansvar utveckla prioriteringsgrunder för inrättande och översyn av vattenskyddsområden. Arbetet ska ske efter samråd med övriga berörda myndigheter.
7. Bemyndigandet för kommunen att meddela föreskrifter till skydd för allmänna ytvattentäkter med stöd av förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd ska därmed upphävas.

Punkterna 1-5 förutsätter lagändringar för att genomföras – detta har inte gjorts. Den prioriteringsgrund som föreslogs i Dricksvattenutredningen (punkten 6 ovan) är därmed inte aktuell att genomföra eftersom inget lagkrav på att inrätta vattenskyddsområde har införts.

Eftersom inga systemförändringar genomförts återstår att förstärka vägledningen utifrån befintliga förutsättningar. Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram ny vägledning på området¹, för att stötta länsstyrelser och kommuner i arbetet med att bilda vattenskyddsområden. Vägledningen ersätter Naturvårdsverkets handbok (2010:5) om vattenskyddsområde. Vägledning innebär en förändring genom att fokus på att arbetet ska genomsyras av ett riskbaserat angreppssätt som myndigheten menar

¹ Vägledning om inrättande och förvaltning av vattenskyddsområde, rapport 2021:4

går i linje med det nya Dricksvattendirektivet. Denna vägledning bör dock utvecklas efterhand. Stöd, utbildning och utvärdering behövs och planeras i och med den nya vägledningen.

Under workshoppen diskuterades om det är angeläget att införa den skyldighet om att bilda vattenskyddsområden som föreslogs av Dricksvattenutredningen. Deltagarna i gruppen hade olika uppfattningar om detta. Å ena sidan var det flera som tyckte att den ökade tydlighet som en lagändring medför kan stötta arbetet. Å andra sidan framförde andra att det finns många typer av hot mot dricksvattenförsörjningen som inte kan hanteras med hjälp av att bilda vattenskyddsområden med föreskrifter. Svenskt vatten framförde att man tidigare verkar för en lagändring, men att man nu gärna såg hur långt man kan komma med stöd av HaV:s nya vägledning och det riskbaserade arbetssättet som föreslås där.

Medskick: En kontrollstation behöver inrättas för att utvärdera hur arbetet med att bilda nya vattenskyddsområden fortskrider och om det föreslagna riskbaserade arbetssättet får genomslag. Vägledningen kommer sannolikt också att i delar behöva utvecklas och kompletteras för att möta de utmaningar som det nya riskbaserade arbetssättet ställer. Länsstyrelsernas handläggningstider behöver också följas.

2. Anpassa dricksvattenkontrollen

Som nämns i genomgången, har mycket förbättrats sedan utredningen genomfördes i samband med utveckling av hela livsmedelskontrollen, utan att Livsmedelsverket har fått specifika uppdrag.

Medskick: Detta område kan vara bra att följa upp med en kontrollstation när Dricksvattendirektivet är implementerat, för att se till att vi tillvaratar alla bra tankar och synpunkter. Det är viktigt att det finns mer relevant utbildning för de inspektörer som utför dricksvattenkontroller. Det finns regionala nätverk som bl.a. arbetar med kompetensutveckling men kan mer göras från statligt håll?

Dricksvattenkontrollen behöver bl.a. få mer kunskap om hur nya faror ska hanteras. Här kan nämnas pågående arbete med att ta fram en handbok kring krisberedskap för dricksvattenkontrollen.

3. Utveckla undersökningen av råvatten

Centralt för denna del är identifiera gränsdragningen mellan råvattenkontroll och miljöövervakningen. Dagens miljöövervakning har också stor förbättringspotential. Mycket arbete har dock redan genomförts som inte är kopplat till lagstadgade krav, t.ex. information om hur man lär känna sitt råvatten. Vissa frågor kopplat till råvattenkontrollen och miljöövervakningen kommer tydligare att utvecklas vid genomförande av det nya Dricksvattendirektivet som ställer utökade krav jämfört med tidigare. Det finns förhoppningar på att det kommer att leda till att arbetet går framåt och att kraven blir tydligare. Några delar som behöver tydliggöras är vilken råvattenkontroll som dricksvattenproducenten ska genomföra och var analysresultaten ska lagras för att kunna nyttiggöras i olika sammanhang. Även frågan om finansiering av den tillkommande miljöövervakning som behöver genomföras för de vattenförekomster där uttag sker för dricksvattenproduktion behöver lösas för att dessa program ska komma på plats.

4. Öka fokus på krisberedskapsfrågor

Mycket på gång eftersom flera kommuner, länsstyrelser och myndigheter har fått uppdrag inom krisberedskapsfrågor och dricksvatten. En annan konkret och behövlig åtgärd är även att VAKA har fått fast finansiering, eftersom VAKA har en viktig roll för att stödja i hanteringen av kriser. Även det

kommande CER direktivet lär ge en massa fördelar för de större vattenverken i deras krisberedskapsarbete. Sammanfattningsvis har många av förslagen i Dricksvattenutredningen tagits om hand.

Återstår ännu många frågor på kommunal nivå. Här är mellankommunal samverkan viktig. Eftersom förutsättningarna skiljer sig över landet, behöver det även finnas möjlighet till att respektive region/kommun har sina specifika problem som behöver hanteras i en beredskapsplan. **Medskick: En annan fråga är hur vi får resten av kommunen att jobba med krisberedskap och civilt försvar, eftersom detta även har bäring för dricksvattenarbetet. Till exempel behöver hela samhället definiera och kommunicera sitt behov av dricksvatten/nödvatten eller andra kvaliteter på vatten.** En ytterligare fråga som berör krisberedskap, är enskild dricksvattenförsörjning. Viktigt att kommunerna fortsätter att bistå med platser att hämta vatten/dricksvatten, både för enskilda, men även för ex lantbrukare.

Exempel på arbete som fortfarande återstår:

- Det finns även mycket arbete kvar att göra kopplat till dricksvattenkontroll och beredskapsfrågor. Detta kommer bl.a. hanteras av Livsmedelsverkets MSB-finansierade projekt om att stärka kompetensen hos dricksvatteninspektörerna.
- Radioaktivitet är en viktig fråga i dricksvattensammanhang som behöver vävas in i ett sammanhang.
- **Medskick: Utveckla arbetet med NIS. Fler aktörer bör ingå i NIS eller att delar finns i annan lagstiftning (lås o bom). Normerande inspektioner, med liknande upplägg som för NIS-arbetet, skulle kunna stödja kommunernas arbete.**
- Hur hanteras klimatperspektivet i frågan om krisberedskap och i den långsiktiga planeringen? Det är en fråga som fortfarande hänger i luften och som kommer att hanteras framöver. Fråga om vilken arbetsgrupp inom den Nationella samordningsgruppen för dricksvatten som skall hantera frågan, d.v.s. hör den till krisberedskap (Arbetsgruppen för civilt försvar och krisberedskap) eller mer långsiktig planering (Vattenförsörjningsgruppen). Med en långsiktig planering kanske man kan undvika vissa kriser.
- Kontinuitetsplanering som ingår i länsstyrelsernas uppdrag är bra, men viktigt att beakta reservvattenförsörjning. Det kan behövas starkare tryck på kommunerna att ha en reservvattenförmåga och samverkan är en viktig faktor för att minska risken för vattenbrist. Här kan nämnas pågående MSB-finansierade projekt om reservvatten. Det är även relevant att arbeta för att kommuner inte lägger ner mindre vattentäkter.

5. Förnyelse och underhåll

I det nya Dricksvattendirektivet införs en skyldighet för medlemsstaterna, att bedöma vattenläckagenivåer och potentialen för minskat vattenläckage hos större vattenproducenter/vattenleverantörer (Vattenleverantörer som tillhandahåller minst 10 000 kubikmeter per dag eller försörjer minst 50 000 personer) Värdet ska sedan rapporteras till EU-kommissionen som fastställer ett tröskelvärde medlemsstaterna måste förhålla sig till. Om Sverige ligger över tröskelvärdet kommer staten att få lägga fram en handlingsplan om hur läckaget kan minskas. Hur arbetet med detta ska fördelas inom staten utreds för närvarande.

Bland de projekt som beviljats medel för en tryggad tillgång till dricksvatten² 2019 och 2020 så har en del av stödet beviljats för projekt som syftar till att minska vattenläckage hos vattenproducenten.

6. Material i kontakt med dricksvatten

Det förslag som utredningen gav genomfördes aldrig och inget sådant uppdrag har delats ut av regeringen. Regeringsuppdraget 2015 ledde till gemensam information från Boverket, KemI och SLV. Ambitionen var aldrig att göra en myndighetsgemensam kunskapsplattform. Således kan man sammanfatta att tolkningen i rapporten med analysen av Dricksvattenutredningens förslag är lite för generös. Mycket i denna fråga är förmodligen dock överspelat i och med det nya Dricksvattendirektivet och därför finns det goda möjligheter till omtag i frågan i och med implementeringen av direktivet.

7. Förbättrad samverkan, samordning och styrning

Mellankommunal samverkan

Inga författningsändringar har skett, eftersom Lagrådet ansåg att föreslagna ändringar i lagen om allmänna vattentjänster var så allmänt hållen att den knappast kan sägas innefatta någon skyldighet för kommunen. Det är även tveksamt om det är rätt väg att gå att ”tvinga” kommuner till samverkan. Allt fler kommuner ingår redan i olika typer av samverkan/samarbete och exempelvis Svenskt Vatten och länsstyrelser arbetar för att öka kommunal samverkan. Samarbeta/samverkan kan ha många fördelar, ex redundans och resiliens, men kan även vara en lösning när det exempelvis gäller reservvattenförsörjning.

Samverkan på statlig nivå

Arbetet med den nationella samordningen är igång, men det är komplexa frågor, så mycket arbete återstår. Viktigt att komma ihåg att samordningen har pågått redan i många år genom Nationellt nätverk för dricksvatten, men att den nya organisationen ger den efterfrågade tydligheten och möjligheten till resurssättning. Hur frågor kring dricksvatten delas på departementsnivå behöver bli tydligare. Samordningen skulle kunna bli ytterligare mera operativ, ex. när det gäller frågor om råvattenkontroll/miljöövervakning där det finns ett behov av samordning i den operativa verksamheten mellan berörda myndigheter.

Inget kunskapscentrum har bildats. Svårt dock att besvara hur det har påverkat arbetet. Ett kunskapscentrum skulle kunna användas som verktyg för vissa grundutbildningar, ex. dricksvattenkontrollen. Oklart dock om ett kunskapscentrum borde ligga på en myndighet, även om ex. SMHI har ett kunskapscentrum för klimatanpassning. Finns dock flera centrum för forskning kring dricksvatten på universiteten.

² Havs- och vattenmyndigheten (HaV) har på uppdrag från regeringen under perioden 2019-2021 fördelat bidrag till åtgärder för en tryggad tillgång till dricksvatten

8. Kostnader och finansiering

Behovet av långsiktig finansiering

Medskick: det finns ett behov av långsiktig finansiering av längre och bredare projekt, samt möjligheten för finansiering för projekt som behöver upprepas. Det här gäller både statliga projekt, möjligheter att anordna kurser, men även långsiktiga kommunala lösningar.

Nuvarande VA-kollektiv får inte belastas för kostnader som kommer för långt fram i tiden när det gäller förnyelse, vilket är en viktig fråga för kommunerna. Som ett bra exempel på stöd, kan nämnas att sedan tre år tillbaka har statligt bidrag årligen kunnat sökas genom HaV till åtgärder för en tryggad tillgång till dricksvatten. Bra om det kan bli en fortsättning på detta och stöd för fleråriga projekt, för att ge stöd till kommunerna och tid att budgetera och planera för viktiga åtgärder.

Finansiering av beredskapsarbetet hos kommunerna

Med det omfattande arbetet kring höjd civil beredskap på myndighetsnivå, kommer eventuellt nya krav att ställas på kommunerna och då behövs även en ökad finansiering för ökad kostnad. För kontinuitetshandlingen behövs det märkta pengar för krisberedskap med kravbild, men **Medskick:** kontinuitetstanken behöver tas in i exempelvis Hållbarhetsindex då det är en del som kan få politiskt genomslag. Viktigt dock att ta med informationssäkerhet om detta ska tas med Hållbarhetsindex.

9. Utred avloppsfrågorna

Flera utredningar har gjorts kring avloppsfrågorna (ex. SOU 2018:34 och SOU 2020:3) och flera regeringsuppdrag pågår, ex. hos FOI och Naturvårdsverket inom bland annat beredskap och återanvändning av vatten. Kommer även frågor kring avlopp in i CER-direktivet. **Medskick:** Bra om avloppsfrågorna utreds ytterligare.

Finns mycket arbete som behöver fortsätta, screening av läkemedelsrester och fortsätta investeringsbidrag från Naturvårdsverket för avancerad rening. Här kan det finnas skäl att nämna Svenskt Vattens rapport om investeringsbehovet. Även PFAS frågan är relevant när det gäller avlopp. Finns även en koppling till klimatförändringarna och ökad risk för bräddning. Viktigt dock att beakta att bräddningar och kontinuerligt utsläpp från reningsverk är olika frågor.

Utöver avlopp är även dagvattenfrågor relevanta. Samverkan pågår kring vägdagvattens påverkan på dricksvatten pågår mellan Naturvårdsverket, Trafikverket och HaV. Etappmål för dagvatten har fastställts och ett uppdrag har getts till Naturvårdsverket att ta fram myndighetsövergripande vägledning kopplat till en hållbar hantering av dagvatten.

Åtgärdandet av enskilda avlopp har också blivit förknippade/sammanblandade med att kommunen behöver ansluta områden till den allmänna anläggningen och därmed "tvångsansluts" enskilda fastighetsägare – även det till en stor kostnad för den enskilda och därmed en känslig politiskt fråga.

10. Kontrollstation 2020

4. Slutsatser och medskick

1. Skydda vattenförekomster och täkter

Från analysen av Dricksvattenutredningens förslag (Del 1):

- Många åtgärder är gjorda, exempelvis flera vägledningar, men att dessa åtgärder får trots allt anses vara begränsade i relation till Dricksvattenutredningens mer långtgående förslag.

Medskick från workshopen (Del 2):

- Kontrollstation för att följ upp kommunernas arbete med inrätta nya och revidera gamla vattenskyddsområden.
- Kontrollstation för de regionala vattenförsörjningsplaner, för att följa upp vilket genomslag den regionala vattenförsörjningsplansringen får i praktiken.
- Behov av bättre faktaunderlag om olika sektorer vattenbehov, som kan komplettera de regionala vattenförsörjningsplanerna.
- Arbeta för att bibehålla en god vattenkvalitet i de vattentäkter som inte används som råvattentäkter, så de fortfarande kan användas som ex. reserv- och nödvattentäkter eller till bevattningsvatten.
- Länsstyrelserna kan behöva prioritera arbetet med vattenskyddsområden framöver.

2. Anpassa dricksvattenkontrollen

Från analysen av Dricksvattenutredningens förslag (Del 1):

- Livsmedelsverket har inte fått några specifika regeringsuppdrag, men mycket arbete har ändå gjorts inom det här området, bland annat utvecklingen av vägledning för kontroll av dricksvattenanläggningar i form av webbplattformen Kontrollwiki och att de nu arbetar med operativa mål. Inget riktat uppdrag avseende offentlig kontroll av dricksvatten.

Medskick från workshopen (Del 2):

- Kontrollstation när Dricksvattendirektivet är implementerat, för att tillvarata alla bra tankar och synpunkter.
- Mer relevant utbildning för de inspektörer som utför dricksvattenkontroller behövs.

3. Utveckla undersökningen av råvatten

Från analysen av Dricksvattenutredningens förslag (Del 1):

- Dricksvattenutredningen tog fram förslag om stärkta kunskaper om råvattnets karaktär. Berörda myndigheter har dock inte fått något uppdrag kring detta.

Medskick från workshopen (Del 2):

- Råvattenkontrollen kommer tydligare att ingå i det nya Dricksvattendirektivet.

4. Öka fokus på krisberedskapsfrågor

Från analysen av Dricksvattenutredningens förslag (Del 1):

- VAKA har efter utredningen fått fast finansiering. VAKA har en viktig roll för att stödja hanteringen av kriser och är en viktig grupp för Livsmedelsverkets och Arbetsgruppen för

civilt försvar och krisberedskaps arbete inom krisberedskapsområdet. Livsmedelsverket har fått flera regeringsuppdrag inom område krisberedskap och dricksvatten.

Medskick från workshoppen (Del 2):

- Utveckla arbetet med NIS.
- Hur får vi hela den kommunala verksamheten att jobba med krisberedskap och civilt försvar som stöd för civilt försvar arbetet hos dricksvattenproducenterna?

5. Förnyelse och underhåll

Från analysen av Dricksvattenutredningens förslag (Del 1):

- Inget av Dricksvattenutredningens skarpa förslag kopplat till förnyelse och underhåll har genomförts.

6. Material i kontakt med dricksvatten

Från analysen av Dricksvattenutredningens förslag (Del 1):

- Dricksvattenutredningens förslag om utökad information och tydlighet avseende material i kontakt med dricksvatten ledde till att Boverket fick ett regeringsuppdrag att ta fram en strategi inom området.

Medskick från workshoppen (Del 2):

- Det förslag som utredningen gav genomfördes aldrig och inget sådant uppdrag har delats ut av regeringen, dvs. workshoppens deltagare håller inte med slutsatserna i analysen.

7. Förbättrad samverkan, samordning och styrning

Från analysen av Dricksvattenutredningens förslag (Del 1):

- Dricksvattenutredningens förslag för ökad mellankommunal samverkan har inte genomförts. Ökad samverkan mellan statliga myndigheter har genomförts genom bildandet av Nationella samordningsgruppen för dricksvatten med arbetsgrupper, men inte förslaget om att etablera ett kunskapscentrum.

Medskick från workshoppen (Del 2):

- Viktigt att inte tvinga fram ökad samverkan.

8. Kostnader och finansiering

Från analysen av Dricksvattenutredningens förslag (Del 1):

- Utredningens förslag till finansiering hade inte inneburit några genomgripande förändringar, utan innebar samma finansieringsmodell för VA-huvudmännens verksamhet och mindre förstärkningar av den statliga verksamheten på området.

Medskick från workshoppen (Del 2):

- Behov av långsiktig finansiering, för att kunna genomföra längre och bredare projekt, samt möjlighet att finansiera projekt som behöver upprepas, ex. för att anordna kurser.
- Kontinuitetstanken behöver tas in i t.ex. Hållbarhetsindex, då det är en del som kan få politiskt genomslag.

9. Utred avloppsfrågorna

Från analysen av Dricksvattenutredningens förslag (Del 1):

- Avloppsfrågorna har inte utretts samlat eller utifrån de frågeställningar som väcktes i Dricksvattenutredningen.

Medskick från workshoppen (Del 2):

- Flera offentliga utredningar har gjorts och flera regeringsuppdrag pågår kring avloppsfrågorna.

10. Kontrollstation 2020

Från analysen av Dricksvattenutredningens förslag (Del 1):

- Någon kontrollstation i enlighet med Dricksvattenutredningen förslag har inte genomförts, även om rapporten kan ses som en motsvarande åtgärd.

RAPPORT

LIVSMEDELSVERKET

Analys av dricksvattenutredningens förslag

UPPDRAGSNUMMER 30022742

SLUTVERSION

2021-03-31

STHLM VA SYSTEM

MAGNUS MONTELIUS

GISELA HOLM

Sweco Sverige AB

GRANSKAD AV ANNE ADRUP

Sammanfattning

Dricksvattenutredningen fick ett stort genomslag i debatten kring dricksvattenfrågor när den kom år 2016. Det är också denna rapports slutsats att utredningen hade lyckats fånga upp viktiga frågeställningar kring dricksvatten och sammanställt dessa till ett brett och överlag genomtänkt åtgärdsprogram. Förslagen spände över författningsändringar, åtgärder knutna till myndigheters arbete samt incitament till förändringar hos kommuner och VA-huvudmän. I de många intervjuer som hållits i arbetet med denna rapport framkommer att berörda myndigheter och institutioner i huvudsak delar utredningsförslagets inriktning, även om det i några fall finns invändningar till rekommenderade verktyg för att åstadkomma förändringarna. I den mån utredningens förslag inte genomförts förefaller det inte bero på motstånd mot rekommendationerna hos myndigheter och andra instanser, utan snarare på att det saknats förutsättningar att genomföra dessa (se nedan).

Utgångspunkten i denna rapport har varit de tio huvudrekommendationer som Dricksvattenutredningen sammanfattade sina åtgärdsförslag under:

1. Skydda vattenförekomster och täkter genom synliggörande av täkter i regional planering och skydd av större täkter
2. Anpassa dricksvattenkontrollen
3. Utveckla undersökningen av råvatten
4. Öka fokus på krisberedningsfrågor
5. Förnyelse och underhåll
6. Material i kontakt med dricksvatten
7. Förbättrad samverkan, samordning och styrning. Såväl på statlig som kommunal nivå.
8. Kostnader och finansiering
9. Utred avloppsfrågorna
10. Kontrollstation 2020, en modell för uppföljning av utredningens förslag

Graden av genomförande av utredningens förslag varierar kraftigt mellan de olika huvudrekommendationerna, och skälen till det är flera. Inget av förslagen resulterade i en proposition om författningsändringar, antingen för att de av olika skäl inte lades fram till Lagrådet, som till exempel lagförslag om obligatoriskt inrättande av vattenskyddsområden, eller för att de drogs tillbaka efter ett negativt yttrande från Lagrådet, till exempel krav på förnyelse- och underhållsplaner samt incitament till ökad kommunal samverkan.

Utredningens förslag som på olika sätt faller på myndigheter, men utan att förutsätta författningsändringar, har i flera fall resulterat i regeringsuppdrag eller instruktioner i regleringsbrev och har då genomförts. Det finns också exempel på förslag som genomförts utan att särskilda uppdrag utfärdats, som till exempel HaV:s vägledning för regional vattenförsörjningsplanering respektive inrättande av vattenskyddsområden. Det är dock tydligt från sammanställningen i denna rapport att åtgärdsförslag som inte resulterar i särskilda direktiv till myndigheter löper risk att prioriteras ned till förmån för andra uppgifter som identifierats som angelägna.

Förslaget till ökad statlig samordning har fått ett tydligt genomslag genom bildandet av Nationella Samordningsgruppen för dricksvatten. Även förslagen om krisberedskapsfrågor har i hög grad genomförts. Dricksvattenutredningens förslag om material i kontakt med dricksvatten har endast fått ett begränsat genomslag, men frågan är åter aktuell i och med införlivandet av nya Dricksvattendirektivet (2020/2184) i svensk lagstiftning. Detta arbete kan även aktualisera andra frågor som Dricksvattenutredningen tog upp, som normer för dricksvattenkvalitet och åtgärder för minskning av utläckage. Det är dock viktigt att notera att arbetet med att införliva nya Dricksvattendirektivet i svensk lag är begränsat till införlivandet av direktivet; frågor som faller utanför nya Dricksvattendirektivet kommer troligtvis inte behandlas i denna process. Förslag i Dricksvattenutredningen som inte direkt faller inom nya Dricksvattendirektivet, men anses angelägna av berörda myndigheter och organisationer, måste därför hanteras i andra processer. Nationella samordningsgruppen med kansli och arbetsgrupper förefaller vara en naturlig utgångspunkt för fortsatt arbete och den koordination som krävs.

Innehållsförteckning

1	Bakgrund	2
2	Dricksvattenutredningens syfte och uppbyggnad	3
2.1	Utredningens förslag till lag- och författningsändringar	3
2.2	Dricksvattenutredningens förslag till myndigheters uppgifter och åtgärder	6
2.3	Dricksvattenutredningens förslag som kan genomföras av kommuner och VA-huvudmännen	7
3	Dricksvattenutredningens förslag	7
3.1	Skydda vattenförekomster och täkter	8
3.2	Anpassa dricksvattenkontrollen	11
3.3	Utveckla undersökningen av råvatten	13
3.4	Öka fokus på krisberedskapsfrågor	14
3.5	Förnyelse och underhåll	16
3.6	Material i kontakt med dricksvatten	18
3.7	Förbättrad samverkan, samordning och styrning	20
3.8	Kostnader och finansiering	23
3.9	Utred avloppsfrågorna	24
3.10	Kontrollstation 2020	25
4	Införande av nytt Dricksvattendirektiv	26
5	Sammanfattning av slutsatser	27
6	Intervjuer och källmaterial	30
6.1	Intervjuer	30
6.2	Skriftliga källor	31

1 Bakgrund

Kansliet under den Nationella samordningsgruppen för dricksvatten genomför en genomlysning av den tidigare så kallade Dricksvattenutredningens ("SOU 2016:32 En trygg dricksvattenförsörjning") förslag. Syftet är att identifiera nödvändiga åtgärder som inte tagits om hand av någon av de aktuella/utpekade aktörerna på nationell eller regional nivå i Sverige.

I samband med detta arbete gavs Magnus Montelius och Gisela Holm vid Sweco i uppdrag att ta fram en beskrivning av i vilken grad åtgärderna genomförts. Uppdraget presenteras i denna rapport samt i powerpointformat avpassat för webb-baserade workshops. Underlaget är framtaget för att användas av Nationella samordningsgruppen och dess tre arbetsgrupper med målet att stärka Sveriges Dricksvattenförsörjning.

Denna rapports avgränsning

Dricksvattenutredningen är synnerligen omfattande och tar upp ett flertal aspekter och utmaningar kring en tryggad dricksvattenförsörjning. Uppgiften med föreliggande rapport är att identifiera vilka av utredningens förslag som blivit genomförda. Som Dricksvattenutredningens förslag utgår denna rapport från utredningens kapitel 12 *Samlade överväganden och förslag* (sid 823-834) samt de särskilda förslagsrutor som finns i utredningens huvudrapport. Utöver dessa förslag finns förstås mycket i underliggande resonemang och teman i såväl huvudrapportens som delbetänkandens texter som kan tolkas som förslag. Det är dock inte rimligt att utvärdera dessa som skarpa förslag. Däremot har vi noterat och tagit upp åtgärder som vidtagits utifrån utredningens underliggande resonemang på initiativ av myndigheter.

Det pågår för närvarande en utredning kring införlivande av EU:s nya Dricksvattendirektiv. Detta arbete beskrivs kortfattat och kommenteras när det finns särskilt framträdande samband med förra utredningens förslag. Dock ingår inte en analys av detta arbete i Swecos uppdrag och har därför inte heller underkastats en mer ingående analys.

Denna rapport identifierar vad som är gjort i förhållande till Dricksvattenutredningens förslag. I några fall kan olika myndigheter ha olika uppfattning om huruvida till exempel en framtagna vägledning motsvarar ett åtgärdsförslag i Dricksvattenutredningen. Det är inte möjligt, och inte heller meningsfullt, för Sweco att försöka avgöra detta. Rapportförfattarna inskränker sig därför i förekommande fall till att konstatera att åtgärden är genomförd utifrån hur ansvarig myndighet tolkat sitt uppdrag.

I arbetet med denna rapport har utgångspunkten för uppföljning varit webb-baserade möten med berörda myndigheter och organisationer. Ett möte har hållits per organisation där flera handläggare/expert medverkat. Vanligen har organisationernas representanter

2(32)

RAPPORT
2021-03-31
SLUTVERSION
ANALYS AV DRICKSVATTENUTREDNINGENS FÖRSLAG

från Nationella samordningsgruppens arbetsgrupper medverkat, vid behov med ytterligare experter beroende på frågeställningar.

De intervjuade organisationerna har vid behov fått möjlighet att ta del av och kommentera lämnade uppgifter. Sweco ansvarar dock ensamt för texten. Även slutsatserna i denna rapport är Swecos egna och kan inte åberopas som Livsmedelsverkets ståndpunkt.

2 Dricksvattenutredningens syfte och uppbyggnad

Dricksvattenutredningen tillsattes av regeringen 2013 för att gå igenom dricksvattenområdet, från råvatten till tappkran. Uppdraget omfattade den allmänna dricksvattenförsörjningen som kommuner ansvarar för. Syftet var att identifiera nuvarande och potentiella utmaningar för en säker dricksvattenförsörjning i landet, på kort och lång sikt, och att vid behov föreslå lämpliga åtgärder.

Utredningen "SOU 2016:32 En trygg dricksvattenförsörjning", ofta (och fortsättningsvis i denna rapport) refererad till som Dricksvattenutredningen, publicerades i april 2016. Två delbetänkanden publicerades under arbetets gång: i juli 2014 "SOU 2014:53 Material i kontakt med dricksvatten – myndighetsroller och ansvarsfrågor" och i maj 2015 "SOU 2015:51 Klimatförändringar och dricksvattenförsörjning".

Utredningen sammanfattade sina förslag utifrån tio olika huvudrekommendationer som beskrivs närmare i avsnitt 3. Under varje huvudrekommendation finns förslag av olika karaktär.

Rekommendationer i en statlig offentlig utredning är förstås inte per automatik officiell politik. De är förslag till Regering och berörda myndigheter som dessa kan välja att genomföra genom att lägga en proposition om författningsändringar eller genom direkta instruktioner till myndigheter. Statliga myndigheter kan i princip även genomföra rekommenderade åtgärder i de fall de redan faller inom myndighetens uppdrag, anses vara prioriterade och kan finansieras med tillgängliga medel. I Dricksvattenutredningen finns även förslag som kan anses vara riktade mot kommunerna eller de kommunala huvudmännen för VA-verksamheterna. I dessa fall finns även rekommendationer om olika styrmedel för genomförande, men som kommuner eller VA-huvudmän – i princip – skulle kunna agera på utifrån nuvarande lagstiftning (se till exempel 0 och 3.7).

2.1 Utredningens förslag till lag- och författningsändringar

Dricksvattenutredningen framställde ett antal förslag till lag- och författningsändringar:

- Ändring i **miljöbalken** som innebär att kommunerna ska ha skyldighet att ansöka om inrättande och omprövning av vattenskyddsområden för alla större allmänna vattentäkter¹. Länsstyrelserna ska enligt förslagna ändringar fatta beslut om utformningen av sådana områden och föreskrifter och är skyldig att efter

¹ Täkter som genomsnittligt ger mer än 10 m³ per dygn eller försörjer fler än 50 personer.

beredning av ansökan besluta i ärendet, men kan i vissa fall överlåta ärendet till kommunen.

- Ändring i **lagen om allmänna vattentjänster (2006:412)** (fortsättningsvis benämnd Vattentjänstlagen) som innebär att 1) kommunerna måste ta tillvarata möjligheter att samverka med andra rörande dricksvattenförsörjning och 2) att VA-huvudmännen ska se till att det finns planer för förnyelse och underhåll av anläggningar som används för dricksvatten²
- Ändring i **livsmedelslagen (2006:804)** som innebär att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för den som producerar eller tillhandahåller dricksvatten från kommunala verk av en angiven storlek ska lämna uppgifter till Livsmedelsverket som de innehar och som behövs för rapportering om kvaliteten på dricksvattnet enligt rådets direktiv 98/83/EG.³
- **Förslag till förordning om ändring i förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.** rörande samråd, omfattning och konsekvensutredning vid ansökan om vattenskyddsområden.⁴
- **Förslag till förordning om ändring i förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken** om avgift för prövning och tillstånd av vattenskyddsområden.⁵
- **Förslag till förordning om ändring i förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön** som förtydligar att kommunens skyldighet att lämna uppgifter till Vattenmyndigheterna även gäller de dricksvattenanläggningar över vilka kommunerna har rättsligt inflytande. Vidare anges att om vattenmyndigheten begär det, ska kommuner överlämna de underlag som vattenmyndigheten behöver för att fullgöra sina uppgifter och att varje vattenmyndighet årligen ska informera dricksvattenproducenter om resultaten från övervakningen.⁶
- **Förslag till förordning om ändring i förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd** (mindre ändring om skydd av vattentäkter)⁷
- **Förslag till förordning om ändring i livsmedelsförordningen (2006:813)** som innebär att Livsmedelsverket får meddela föreskrifter om skyldighet för den som producerar eller tillhandahåller dricksvatten, från allmänna anläggningar över en angiven storlek att årligen till Livsmedelsverket lämna de uppgifter som de

² Se Dricksvattenutredningen avsnitt 1.3 sid 52

³ Se Dricksvattenutredningen avsnitt 1.4 sid 53-54

⁴ Se Dricksvattenutredningen avsnitt 1.5 sid 55-59

⁵ Se Dricksvattenutredningen avsnitt 1.6 sid 60-62

⁶ Se Dricksvattenutredningen avsnitt 1.7 sid 63-64

⁷ Se Dricksvattenutredningen avsnitt 1.8 sid 65

innehär och som behövs för rapportering om kvaliteten på dricksvattnet enligt rådets direktiv 98/83/EG.⁸

Vidare föreslog Dricksvattenutredningen ändringar i **förordningar med instruktioner till Livsmedelsverket, Boverket, Folkhälsomyndigheten, Havs- och vattenmyndigheten, Sveriges geologiska undersökning, Kemikalieinspektionen, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut samt länsstyrelserna.**⁹

I förslaget till ny instruktion för Livsmedelsverket angavs tillägget att det vid myndigheten ska finnas ett särskilt beslutsorgan som i utredningen benämns Dricksvattenrådet. Rådet ska besluta om en nationell strategi med handlingsplan för den allmänna dricksvattenförsörjningen.

Vidare angavs att Livsmedelsverket ska ansvara för att inrätta och förvalta ett kunskapscentrum för dricksvatten samt att myndigheten ska ansvara för nationell samordning när det gäller kris- och beredskapsplanering. Utredningen föreslog som tillägg i instruktionen till de övriga myndigheterna att de skulle delta i samordning och i det föreslagna Dricksvattenrådet.

I mars 2018 lämnade regeringen en remiss till Lagrådet med förslag till ändringar i lagen om allmänna vattentjänster (2006:412) och livsmedelslagen (2006:804).

De föreslagna förändringarna i lagen om allmänna vattentjänster motsvarar utredningens förslag om att kommuner måste ta tillvara möjligheter till samverkan med andra kommuner och att huvudmannen ska se till att det finns en plan för förnyelse och underhåll.

De föreslagna ändringarna i livsmedelslagen angav att "Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för den som producerar eller tillhandahåller dricksvatten från anläggningar som omfattas av lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster att lämna uppgifter till Livsmedelsverket som rör kvaliteten på dricksvattnet." Vidare föreslogs tillägget "Om den som producerar eller tillhandahåller dricksvatten inte lämnar de uppgifter som krävs enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 10 a §, får Livsmedelsverket förelägga honom eller henne att inom en viss tid fullgöra denna skyldighet."

I sitt yttrande¹⁰ angav Lagrådet följande om att i lagen om allmänna vattentjänster lägga till en skyldighet för kommuner att ta tillvara möjligheter till samverkan:

"Bestämmelsen är så allmänt hållen att den knappast kan sägas innefatta någon skyldighet för kommunen. Till yttermera visso ska bestämmelsen inte omfattas av tillsyn och någon sanktion föreskrivs inte. Lagrådet ifrågasätter det meningsfulla i att tynga lagen med en sådan paragraf."

⁸ Se Dricksvattenutredningen avsnitt 1.9 sid 67

⁹ Se Dricksvattenutredningen avsnitt 1.10-1.18 sid 68-76

¹⁰ Lagrådet. Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2018-03-16

Vad gäller förslaget på krav i Lagen om allmänna vattentjänster att huvudmannen ska ta fram underhålls- och förnyelseplaner skriver Lagrådet: "Vad denna plan ska innehålla framgår inte av bestämmelsen. I författningskommentaren (s. 28) anges vad planen kan ha för innehåll, men inget sägs om vad den ska innehålla. Det föreslås inte någon tillsyn över planerna eller någon sanktion i fall av brister i en plan. Bestämmelsen saknar således konkret innehåll och kan inte sägas innebära någon skyldighet för huvudmannen. Det kan ifrågasättas om den fyller någon funktion. Om regeringen inte är beredd att ange några krav på vad en plan ska innehålla, avstyrker Lagrådet lagstiftning i enlighet med den föreslagna paragrafen."

Vad gäller förslaget till ändring i Livsmedelslagen påpekar Lagrådet att den föreslagna "Bestämmelsens utformning ger intrycket att sådana förelägganden skulle avse enskilda individer, vilket vanligen inte är fallet." Lagrådet föreslog en alternativ formulering.

Regeringen valde dock att inte omarbeta förslaget och lade ingen proposition. I ett skriftligt svar i april 2018¹¹ anger dåvarande statsrådet Bucht att:

"Vad gäller den proposition om dricksvatten som var planerad under våren 2018 har regeringen bestämt sig för att inte gå vidare med den i nuläget. Regeringen fortsätter det viktiga arbetet med att säkra dricksvattnet i Sverige och tar till sig Lagrådets yttrande i det fortsatta beredningsarbetet."

Enligt uppgift från Näringsdepartementet har ingen proposition heller senare lagts med anledning av Dricksvattenutredningen.¹²

2.2 Dricksvattenutredningens förslag till myndigheters uppgifter och åtgärder

Regeringen har flera instrument för att styra myndigheters arbete.

Myndigheternas **instruktion** anges i specifika förordningar vilka sätter ramarna för verksamheten. Instruktionen utfärdas av regeringen och den anger myndighetens uppgifter, det vill säga en övergripande beskrivning av vad myndigheten ska arbeta med. I de årliga **regleringsbrev** anger regeringen de krav som den ställer på myndigheternas inriktning och insatser under budgetåret. Vidare kan regeringen genom **regeringsuppdrag** ge statliga myndigheter i uppdrag att utreda olika frågor. Det kan till exempel handla om att utreda effekterna av lagar och regler. Resultatet kan sedan användas som underlag för regeringens arbete.

Dricksvattenutredningens förslag till ändringar i Förordningar med instruktioner till myndigheter (se 2.1) har inte genomförts. Däremot har utredningens förslag legat till grund för vissa instruktioner i regleringsbrev och även särskilda regeringsuppdrag. Dessa diskuteras vidare i avsnitt 3 nedan.

¹¹ Svar på fråga 2017/18:1181 av Åsa Coenraads (M)
Förslag för ett bättre dricksvatten

¹² E-post från Departementssekreterare Anders Wannberg 2021-02-17.

En myndighet kan genomföra en utrednings förslag även utan särskilda instruktioner i regleringsbrev eller regeringsuppdrag; förutsatt att det ligger inom dess mandat, är prioriterat och kan finansieras av befintliga medel inom ramen för myndighetens allmänna anslag. Det finns exempel på detta även för Dricksvattenutredningens förslag, se till exempel Boverkets arbete med dricksvattenförsörjning i översikts- och detaljplaner (se avsnitt 3.1). En av slutsatserna av denna rapport är dock att genomförandet i stor utsträckning är direkt avhängigt av någon form av särskilda instruktioner.

2.3 Dricksvattenutredningens förslag som kan genomföras av kommuner och VA-huvudmännen

Några av förslagen i Dricksvattenutredningen handlar om krav på åtgärder som utredningen anser att kommuner eller huvudmännen för VA-verksamheten bör vidta. Det gäller främst framtagande av förnyelse- och underhållsplaner (se 0) samt ökat samarbete mellan kommuner för dricksvattenförsörjning (se 3.7). Dricksvattenutredningen föreslog bland annat ändringar i lagen om allmänna vattentjänster med den innebörden. Som framgick av avsnitt 2.1 föreslogs även detta i en Lagrådsremiss, men ingen proposition lades efter ett negativt yttrande från Lagrådet.

Det bör dock framhållas att dessa förslag (ökad samverkan respektive framtagande av förnyelse- och underhållsplaner) i princip kan genomföras av kommuner respektive VA-huvudmän inom ramen för befintlig lagstiftning. Det är helt inom deras mandat och kommunerna råder även över åtgärdernas finansiering eftersom kommunernas fullmäktige sätter de taxor som bland annat bekostar det föreslagna planeringsarbetet.

Det är följaktligen relevant att analysera hur dessa förslag har genomförts trots att de föreslagna lagändringarna inte gjorts.

3 Dricksvattenutredningens förslag

Dricksvattenutredningen sammanfattade sina förslag tematiskt i tio huvudrekommendationer:

1. Skydda vattenförekomster och täkter
2. Anpassa dricksvattenkontrollen
3. Utveckla undersökningen av råvatten
4. Öka fokus på krisberedningsfrågor
5. Förnyelse och underhåll
6. Material i kontakt med dricksvatten
7. Förbättrad samverkan, samordning och styrning
8. Kostnader och finansiering
9. Utred avloppsfrågorna
10. Kontrollstation 2020

Under respektive rubrik finns dricksvattenutredningens förslag till åtgärder av olika slag som avser att adressera samma problemområde. I avsnitten nedan följer vi upp hur

förslagen genomförts utifrån utredningens angivna huvudrekommendationer med en sammanfattning av genomförandet i en ruta sist i varje avsnitt.

3.1 Skydda vattenförekomster och täkter

Under denna rubrik lämnar utredningen åtgärdsförslag inom två olika områden:

- Synliggör vattentäkter i planeringsarbetet
- Vattenskyddsområde för större täkter

Vattentäkter i planeringsarbetet

Utredningen formulerade tre tydliga förslag i relation till regionala vattenförsörjningsplaner:

1. Länsstyrelsen ska ges i uppdrag att utforma eller på annat sätt säkra utvecklingen av regionala vattenförsörjningsplaner.
2. Havs- och vattenmyndigheten (HaV) ska ges i uppdrag att vägleda om framtagande av sådana planer efter samråd med berörda myndigheter, främst Boverket.
3. Jordbruksverket ska ges i uppdrag att närmare bedöma och redovisa jordbrukssektorns framtida behov av vattenförsörjning, för att kunna användas i arbetet med regionala vattenförsörjningsplaner.

Jordbruksverket fick i 2017 års regleringsbrev i uppdrag av regeringen att bedöma jordbrukssektorns behov av vattenförsörjning. Uppdraget formulerades med utgångspunkt av Dricksvattenutredningen. I regleringsbrevet angavs att underlaget ska kunna användas bl.a. i arbetet med regionala vattenförsörjningsplaner för långsiktiga bedömningar och prognoser i relation till andra konkurrerande samhällsbehov. Uppdraget rapporterades i Jordbruksverkets rapport 2018:18 "Jordbrukets behov av Vattenförsörjning".

För länsstyrelsernas arbete med förebyggande arbete för att skydda dricksvatten, exempelvis genom inrättande av vattenskyddsområden (se vidare nedan) ökades förvaltningsanslaget för länsstyrelserna med 50 miljoner kronor 2018–2021¹³.

Regeringen beslutade i december 2019 att länsstyrelserna ska redovisa resultaten och effekterna av sitt arbete med att skydda dricksvatten. Länsstyrelsen i Kalmar län redovisade samlat uppdraget till regeringen den 1 mars 2021 och framhöll bland annat att det under 2020 startades ett nätverk med alla länsstyrelser gällande arbetet med regionala vattenförsörjningsplaner. Detta nätverk har enligt rapporten visat sig mycket användbart när det kommer till processen med framtagande och revidering av vattenförsörjningsplaner.

¹³ Proposition 2017/18:1. Utgiftsområde 1

Många län har med dessa resurser kunnat fortsätta satsa på sitt arbete med framtagande av nya, eller revidering av befintliga, regionala vattenförsörjningsplaner. Andra län arbetar aktivt med implementering av fastställda planer. Flera län har uppgett att de är i slutfasen av arbetet med sin regionala vattenförsörjningsplan.

Länsstyrelserna fick även i regleringsbrevet för 2021 i uppdrag att fortsätta arbetet med regionala vattenförsörjningsplaner och rapportera statusen för dessa samt beskriva länens och kommunernas tillgång till nuvarande och framtida behov av dricksvattenförsörjning. Länsstyrelsen i Kalmar län ska samlat redovisa detta förnyade uppdrag till regeringen senast den 1 mars 2022.

HaV fick inte ett tydligt uppdrag att ta fram riktlinjer för regionala vattenförsörjningsplaner i enlighet med Dricksvattenutredningens förslag, men det fanns ett tydligt önskemål om en sådan från länsstyrelserna varför man bestämde sig för att göra det ändå. Rapporten blev klar i januari 2020: "Havs- och Vattenmyndigheten Rapport 2020:1 Vägledning för regional vattenförsörjningsplanering".

Uppgifter från Svenskt Vattens Hållbarhetsindex visar att antalet kommuner som har en (ingår i en) regional vattenförsörjningsplan ökar. När Dricksvattenutredningens rapport färdigställdes 2016 svarade 54% ja på frågan om de hade en regional vattenförsörjningsplan och 2020 (med fler svarande) var siffran 68%. 19 kommuner hade under samma tid ändrat sitt svar från nej till ja.

Dricksvattenutredningen framhöll även att regionala vattenförsörjningsplaner och VA-planer kan utgöra betydelsefulla planeringsunderlag för att tillgodose vattenintressen i kommunernas översiktsplanering. Utredningen bedömde mot bakgrund av dagens åtgärdsarbete att sådana planer kan utnyttjas i högre utsträckning som underlag för översiktsplaneringen. Boverket har tagit fasta på detta resonemang och under 2020 publicerat en webb-baserad vägledning för vattenförsörjning i översiktsplanen¹⁴ respektive detaljplanen¹⁵. Detta motsvaras inte av ett skarpt förslag i Dricksvattenutredningen utan är snarare ett exempel på att en myndighet genomför åtgärder baserat på resonemang i utredningen och på eget initiativ.

Vattenskyddsområde för större täkter

Dricksvattenutredningen slog fast att skyddet av allmänna vattentäkter är otillräckligt och föreslog att vattenskyddsområden med föreskrifter behöver inrättas för alla större allmänna täkter. Ett flertal förslag av olika karaktär lades fram av utredningen med syfte att sammantaget ge de förutsättningar som krävs för att sådana vattenskyddsområden skulle kunna inrättas.

Utredningen föreslog ett antal lagändringar i miljöbalken, förordningen (1998:1252) om områdesskydd samt förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken, se 2.1. De föreslagna ändringarna skulle ha inneburit en betydande

¹⁴ "<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmanna-intressen/hushallning/vattenforsorjning/>"

¹⁵ "<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/temadelar-detaljplan/vattenforsorjning/>"

förändring i och med att huvudmannen hade blivit tvungen att ansöka om inrättande av vattenskyddsområde för täkter över en viss storlek och att processen för tillståndsgivning skulle ha förtydligats. De olika förslagen till lagändringar ingick dock inte i Lagrådsremissen och inga författningsändringar är heller genomförda. Det har inte varit möjligt att slå fast varför de inte ingick i Lagrådsremissen utöver den generella förklaringen att det pågår en ständig prioritering mellan vad som är möjligt och inte att lägga fram för riksdagen för beslut. Här kan såväl frågans komplexitet, graden av underbyggnad som kommande EU-direktiv spela in, men det har inte varit möjligt att identifiera i detta fall.

I utredningen föreslogs även att HaV, inom ramen för sitt vägledningsansvar och i samråd med berörda myndigheter, skulle utveckla prioriteringsgrunder för inrättande och översyn av vattenskyddsområden. HaV inväntade under några år en proposition med anledning av Dricksvattenutredningen, men när en sådan inte kom inleddes arbetet med nya riktlinjer utifrån befintlig lagstiftning. I februari 2021 tog HaV fram "Rapport 2021:4 Vägledning om inrättande och förvaltning av vattenskyddsområden" som anges ersätta tidigare vägledning från Naturvårdsverket.

Myndigheten menar dock¹⁶ att denna vägledning inte motsvarar förslaget till vägledande prioriteringsgrunder för inrättande och översyn av vattenskyddsområdet. Prioriteringsgrunder togs dock inte fram eftersom man ansåg att behovet av dessa hängde ihop med krav på att inrätta ett stort antal vattenskyddsområden under en begränsad tid. Förutsättningarna för vägledningen skiljer sig därför från vad som gällt om Dricksvattenutredningens förslag tagits i sin helhet eftersom processen inte bygger på de författningsförändringar som föreslogs, främst att inrättandet av vattenskyddsområden skulle bli obligatoriskt för täkter av en viss storlek. HaV bygger sin vägledning på en riskbaserad metod, som också diskuteras i Dricksvattenutredningens överväganden. Det finns olika förväntningar och uppfattningar kring vägledningens ändamålsenlighet och överensstämmelse med Dricksvattenutredningens förslag. Vägledningen är oprövad i praktiken eftersom den så nyligen publicerats. Slutsatserna i denna rapport inskränker sig till att konstatera att HaV anser att vägledningen tagits fram utifrån de möjligheter gällande lagstiftning erbjuder, samtidigt som flera Länsstyrelser gärna skulle vilja se tydligare riktlinjer.

Naturvårdsverket och HaV har även tagit fram "Tillstånd till användning av bekämpningsmedel inom vattenskyddsområden. Vägledning för prövningen. HaV publikation 2016:7", vilket är ett av åtgärdsförslagen i utredningen.

Regeringen anslog som tidigare nämnts särskilda medel till Länsstyrelserna gällande länsstyrelsernas förebyggande arbete med vattenskydd med syfte att stärka arbetet med att skydda dricksvatten, inklusive skydd av vatten som utnyttjas eller som kan komma att utnyttjas som vattentäkt. Bakgrunden var bland annat ett högt tryck på ärendehantering, integrering av risk- och sårbarhetsperspektiv, tillsyn och tillsynsvägledning. I en återrapportering till Miljödepartementet anges att förstärkningen av anslag resulterat i klart förbättrade förutsättningar för arbetet och en möjlighet att prioritera skydd av

¹⁶ Susanna Hogdin och Margareta Lundin Unger, HaV. Muntlig kommunikation

dricksvatten högre än tidigare. Förstärkningen har i många län möjliggjort tillskott på personalsidan, vilket innebär en effektivare handläggning och minskad sårbarhet. Överlag anses tempot i arbetet med skydd av dricksvattentäkter ha accelererat.

I länsstyrelsernas regleringsbrev för 2021¹⁷ anges att de ska redovisa resultaten och effekterna av sitt arbete med att skydda dricksvatten, inklusive skyddet av vatten som utnyttjas eller som kan komma att utnyttjas som vattentäkt enligt 7 kap. 21 och 22 §§ miljöbalken. Av redovisningen ska framgå vilka resultat och effekter som förstärkningen av medlen till länsstyrelserna för detta ändamål har lett till.

Dessa särskilda anslag nämns ofta i samtal om Dricksvattenutredningens effekter, dock förefaller det direkta sambandet oklart. Vidare motsvarar det inte syftet i utredningens förslag: Dricksvattenutredningens förslag handlade om att förändra och förstärka processen för vattenskyddsområden genom göra dessa obligatoriska för uttag över en viss storlek samt förtydliga processen för ansökan, prövning och tillsyn. De anslagna medlen och vidtagna åtgärderna har istället handlat om att möjliggöra handläggningen av ärenden inom ramen för befintliga förordningar och processer. (Åtgärden kan dock även ses som ett svar på förslagen vad gäller finansiering, se 3.8.)

Dricksvattenutredningens förslag vad gäller regionala vattenförsörjningsplaner kan i huvudsak anses vara genomförda. Den underlagsrapport (Jordbruksverket) och vägledning (HaV) som föreslogs är framtagna och arbetet vid länsstyrelserna förefaller ha inletts och fortsätter enligt utredningens förslag.

Utredningens förslag till vattenskyddsområden för större täkter var långtgående och byggde på en lagstadgad förändring om skyldighet att upprätta täkter och en mer utvecklad process för ansökan, prövning, tillståndsgivning och tillsyn av vattenskyddsområden. Två nya vägledningar har getts ut som motsvarar delar av åtgärdsförslagen och ytterligare medel har anslagits som möjliggjort för länsstyrelserna att fatta fler beslut om vattenskyddsområden och ha fler tidiga samråd. Dessa åtgärder får trots allt anses vara begränsade i relation till Dricksvattenutredningens mer långtgående förslag.

3.2 Anpassa dricksvattenkontrollen

Dricksvattenutredningen konstaterade att den offentliga kontrollen av dricksvattenanläggningar behöver förbättras och lade flera förslag om uppdrag riktade till Livsmedelsverket.

Livsmedelsverket fastslår att de inte fått några regeringsuppdrag i enlighet med Dricksvattenutredningens förslag kring anpassning av dricksvattenkontrollen, men påpekar också att de hade en nära dialog med utredningen och att det lett till

¹⁷ Sid 7 punkt 6

"korsbefruktning" och synergier som varit positiva för dricksvattenarbetet och medfört att de intensifierat arbetet med många av de aktuella frågorna. Myndigheten konstaterar att regeringsuppdrag alltid måste prioriteras, men att de kan arbeta med frågorna utan ett direkt uppdrag i mån av resurser. Vidare påpekar Livsmedelsverket att de tidigare inte haft tillräckligt med resurser i sitt arbete med att anpassa dricksvattenkontrollen, men att de nu kommer att utöka bemanningen inom området.

Mer i detalj uppger Livsmedelsverket att de sedan 2017 börjat arbeta med operativa mål i den nationella kontrollplanen som är kopplade till dricksvattenkontrollen och att detta lett till ökad styrning. Detta ligger väl i linje med utredningens förslag om "ökad styrning från staten genom utveckling och uppföljning av för dricksvattnet särskilt utformade mål i kontrollplanen" även om myndigheten inte fått ett uppdrag inom området.

Avseende förslaget om "anpassning av systemet för kontroll av dricksvattenanläggningar genom att se över gällande kontrollområden och riskklassningssystem" så har kontrollområdena gjorts om till lagstiftningsområden som täcker alla delar av dricksvattenföreskrifterna. Det pågår också ett arbete med ett nytt riskklassningssystem som enligt planen ska börja gälla 2024 (inte beslutat ännu). Arbetet är en följd av ett regeringsuppdrag som gäller alla livsmedel (inklusive dricksvatten) och Livsmedelsverket vet inte i vilken mån det kan vara kopplat till dricksvattenutredningen.

Vad gäller förslaget om "utveckling av särskilt vägledningsmaterial för kontroll av dricksvattenanläggningar" så konstaterar Livsmedelsverket att det hänt mycket inom området, men att det är oberoende av utredningen. Myndigheten har tagit fram webbplattformen Kontrollwiki, vilket gör att informationen ständigt kan uppdateras (tidigare fanns informationen i en statisk pdf) och informationen har nu ett fokus på både företag och kontrollmyndigheter. De har också tagit fram en webbaserad utbildning som alla kan ta del av.

Livsmedelsverket uppger att de inte infört föreskrifter om uppgiftsskyldighet om dricksvattenkvalitet, men att det möjligen kan ändras i samband med det nya Dricksvattendirektivet¹⁸ och de nya bemyndiganden som kan komma efter att utredningen är klar i höst. Myndigheten rapporterar vidare att de rapporterar dricksvattenkvalitet till EU-kommissionen vart tredje år, men eftersom dricksvattenproducenterna inte är skyldiga att rapportera till Livsmedelsverket så får de inte in uppgifter från alla. Frågor om förbättring och utveckling av dricksvattenrapporteringen, så att Sverige kan fullgöra sin rapporteringsskyldighet till EU, är på gång, men myndigheten avvaktar även här den nya dricksvattenutredningen avseende tillämpning av det uppdaterade Dricksvattendirektivet.

¹⁸ EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV (EU) 2020/2184 av den 16 december 2020 om kvaliteten på dricksvatten.

Dricksvattenutredningen fastslog att den offentliga kontrollen av dricksvattenanläggningar behöver förbättras och lade flera förslag om uppdrag riktade till Livsmedelsverket. Livsmedelsverket konstaterar att de inte fått några regeringsuppdrag i enlighet med dricksvattenutredningens förslag, men påpekar också att den nära dialogen med utredningen ledde till "korsbefruktning" och synergier som varit positiva för dricksvattenarbetet och medfört att de intensifierat arbetet med många av de aktuella frågorna, oberoende av regeringsuppdrag. Detta gäller bl.a. utvecklingen av vägledning för kontroll av dricksvattenanläggningar i form av webbplattformen Kontrollwiki och att de nu arbetar med operativa mål.

3.3 Utveckla undersökningen av råvatten

Dricksvattenutredningen fastslog att kunskaperna om råvattnets karaktär som grund för dricksvattenberedning och vattenförvaltning ska stärkas. För att åstadkomma detta lade de förslag till Livsmedelsverket och Vattenmyndigheterna.

Livsmedelsverket konstaterar att de inte fått något särskilt uppdrag som innebär att dricksvattenföreskrifternas nuvarande funktionskrav om råvatten förtydligas. Däremot är frågan om råvattenkontroll aktuell och Livsmedelsverket påpekar att det i det nya Dricksvattendirektivet är mer fokus på detta område, vilket kan medföra att myndigheten får ett nytt uppdrag i samband med implementeringen i Sverige. Livsmedelsverket påpekar också att de inte har något bemyndigande för att arbeta med råvatten utan endast arbetar med vattnet efter att det tagits in i vattenverket.

Dricksvattenutredningen föreslog att vattenmyndigheterna i ökad utsträckning skulle få begära in relevanta och kvalitetssäkrade råvattensdata från kommuner och producenter av allmänt dricksvatten samt att vid behov delge allmänna dricksvattenproducenter resultat från vattenförvaltningens övervakning av skyddade områden för dricksvatten.

Någon förändring kring hantering av råvattensdata och resultat från vattenförvaltningens övervakning har inte skett. Vattenmyndigheterna var i princip positiva till förslaget till att vattenmyndigheterna kan inhämta underlag från kommunala dricksvattenproducenters råvattenkontroll för övervakning, men det saknas kapacitet och kompetens att vara värd för den databas som skulle krävas. Myndigheten har inte heller fått detta uppdrag. Vattenmyndigheterna anser¹⁹ att SGU är en mer lämplig myndighet eftersom de hanterar vattentäcksarkivet, men konstaterar att inte heller SGU har fått detta uppdrag.

Förslaget om att vattenmyndigheterna årligen och vid behov ska delge dricksvattenproducenter resultat från vattenförvaltningens övervakning av skyddade områden för dricksvatten anser vattenmyndigheten principiellt bra, men anser att det är svårt att se hur det ska genomföras i praktiken. En databas som samlar undersökningar av både råvatten och dricksvatten och där producenterna själva kan gå in och se resultaten av miljöövervakning tror man skulle vara att föredra. Det behöver dock utredas

¹⁹ Till exempel remissvar från Länsstyrelsen i Västmanland och vid muntliga samtal med handläggare vid vattenmyndigheterna, se 6.2

vidare hur en sådan skulle skötas i praktiken och vilken myndighet som är bäst lämpad att sköta denna. Även de allt viktigare frågorna kring informationssäkerhet och sekretess behöver beaktas.

Dricksvattenutredningen tog fram förslag om stärkta kunskaper om råvattnets karaktär. Livsmedelsverket uppger att de inte fått något uppdrag avseende förtydligande av dricksvattenföreskrifternas funktionskrav om råvatten, men påpekar att det kan komma i samband med implementeringen av det nya dricksvattendirektivet.

Vad gäller förslaget att Vattenmyndigheterna ska ges i uppdrag att hantera råvattendata samt även årligen och vid behov delge dricksvattenproducenter resultat från vattenförvaltningens övervakning har någon sådan uppgift inte getts. Det finns även tveksamhet kring vad denna uppgift ska ligga för att bäst hantera data och kommunikation.

3.4 Öka fokus på krisberedskapsfrågor

Dricksvattenutredningen konstaterade att samhällets krisberedskap behöver stärkas ytterligare för att säkra en trygg dricksvattenförsörjning, och att detta innefattar både staten på central och regional nivå, samt kommunerna.

En del av detta arbete på central nivå utgörs av förvaltningen av den nationella vattenkatastrofgruppen, VAKA, som leds av Livsmedelsverket. Livsmedelsverket anger att verksamheten inklusive dess styrning och finansiering nu fungerar mycket bra. Sedan 2020 bedrivs en del av arbetet kring krisberedskapsfrågor inom dricksvattenområdet i en av arbetsgrupperna under den Nationella samordningsgruppen för dricksvatten, men Livsmedelsverket leder därutöver även flera MSB-finansierade projekt, regeringsuppdrag och arbetet inom VAKA. Livsmedelsverket påpekar att mycket av deras arbete med krisberedskap, historiskt sett, drivits med bidrag från regeringen via Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps (MSB) anslag 2:4 Krisberedskap för utvecklings- och samverkansprojekt. I och med den nya totalförsvarspropositionen för åren 2021-2025 satsar regeringen mer på Livsmedelsverkets arbete genom ökade riktade anslag och uppdrag.

Riktade uppdrag till Livsmedelsverket avseende ökat fokus inom den offentliga kontrollen av dricksvattenanläggningar på för krisberedskapen relevanta frågor och utredning av förutsättningarna för ett system för strukturerad incidentrapportering, identifierades som angelägna i dricksvattenutredningen.

Livsmedelsverket uppger att de inte fått något riktat uppdrag enligt ovan gällande den offentliga kontrollen av dricksvattenanläggningar (de har däremot fått medel som är

14(32)

RAPPORT
2021-03-31
SLUTVERSION
ANALYS AV DRICKSVATTENUTREDNINGENS FÖRSLAG

riktade mot civilt försvar). Däremot har Livsmedelsverket ansökt om och fått MSB-finansiering för att arbeta med frågan om den offentliga kontrollen, vilket gör att Livsmedelsverket nu anser att de har de resurser de behöver inom detta område.

Livsmedelsverket har däremot fått ett regeringsuppdrag avseende incidentrapportering och hot mot dricksvattnet, och de uppgav också att incidentrapporteringen inom NIS-direktivet fungerar redan idag (det sistnämnda ingick inte i utredningen).

Ytterligare ett riktat uppdrag i regleringsbrevet 2021 handlar om att Livsmedelsverket ska utreda förutsättningar för att standardisera reservdelar för att minska sårbarheten under höjd beredskap.

Dricksvattenutredningen föreslog även att en fördjupad regional uppföljning av kommunernas dricksvattenanknutna analys- och planeringsarbete inom krisberedskapen ska utföras genom uppdrag till länsstyrelserna.

I Länsstyrelsernas regleringsbrev för 2021 anges under särskilda uppdrag mot nationella mål²⁰ att de ska utveckla ett stöd till kommunernas kontinuitetsplanering för att säkerställa dricksvattenförsörjningen under höjd beredskap samt utarbeta en plan för prioritering av nödvatten vid höjd beredskap. Länsstyrelserna ska lämna en delredovisning till regeringen (Näringsdepartementet) senast den 30 april 2021. Delredovisningen ska innehålla en redogörelse för hur arbetet med försörjningsfrågor för dricksvatten kan utvecklas inom ramen för arbetet med civilt försvar under perioden 2021–2023, samt hur klimatförändringarnas påverkan på dricksvattenförsörjningen har beaktats. Länsstyrelserna ska i arbetet samverka med Livsmedelsverket. Uppdraget ska samordnas av Länsstyrelsen i Jönköpings län.

Dricksvattenutredningens förslag om ökat fokus på krisberedskapsfrågor har lett till en genomlysning av VAKA:s verksamhet, vilket stärkt denna grupp och dessutom finansierar arbetet nu med riktade anslag. Livsmedelsverket har fått ett regeringsuppdrag (vilket fortfarande pågår) om incidentrapportering och hot mot dricksvattnet samt ett uppdrag om standardisering av reservdelar. Däremot har de inte fått något riktat uppdrag avseende offentlig kontroll av dricksvatten, men behovet är täckt genom att de sökt och fått pengar från MSB för motsvarande arbete.

Länsstyrelserna har i sitt regleringsbrev fått ett särskilt uppdrag att utveckla stöd till kommunernas kontinuitetsplanering för att säkerställa dricksvattenförsörjning vid höjd beredskap. Den första delredovisningen ska ske i april 2021.

²⁰ Sid 7, punkt 5

3.5 Förnyelse och underhåll

Utredningen konstaterade att dagens infrastruktur för produktion och distribution av dricksvatten inte uppvisar akuta problem eller kännetecknas av påtaglig försämring. Variationen mellan kommuner är dock betydande, och inför framtiden ställs omfattande krav på kommuners och huvudmäns förmåga till framförhållning och långsiktighet. Utredningen anger en rad betydelsefulla behov för att undanröja hinder på lokal nivå avseende utveckling av VA-organisationer, kompetensförsörjning och grundläggande planeringsinsatser hos huvudmännen. Utredningen konstaterade att regelverket inte utgjorde ett avgörande hinder för förnyelse och underhåll av anläggningstillgångarna, men föreslog att det skulle utvecklas genom att

- Krav på förnyelse- och underhållsplaner anges i vattentjänstlagen
- Förtydligade krav på beredning i produktionsanläggningar anges i dricksvattenföreskrifterna, genom uppdrag till Livsmedelsverket.

Förslaget om ändring i vattentjänstlagen föreslogs i Lagrådsremissen, men fullföljdes inte i en proposition efter ett negativt remissvar från Lagrådet (se 2.1)

Lagrådet invände att definitionen av vad förnyelse- och underhållsplaner innebär är något oklara. Det kanske mest väldefinierade som även följs upp i tillgänglig statistik är förnyelseplaner för ledningsnät vilket ingår som en av frågorna i Svenskt Vattens Hållbarhetsindex. Det är fortsatt endast en minoritet av Sveriges kommuner som har förnyelseplaner för ledningsnät. När Dricksvattenutredningen färdigställdes 2016 hade endast 13% av de svarande kommunerna utrett förnyelsebehovet med en tidsatt åtgärdsplan (grönt). 2020 var siffran fortfarande 13% (dock med fler svarande kommuner). Jämför man de svarande 2016 med svaren 2020 har endast fem kommuner gått från rött (förnyelsebehovet inte utrett) till grönt²¹. Ökningen får anses marginell och det är svårt att se att Dricksvattenutredningens signalvärde kan ha haft ett betydande inflytande. Debatten kring behovet av förnyelseplanering var redan aktiv innan utredningen, det fanns verktyg i form av rapporter samt benchmarking i form av bland annat hållbarhetsindex.

Precis som utredningen noterade utgör dagens regelverk inget hinder för förnyelse och underhållsplaner och VA-huvudmännen kan genomföra detta med finansiering från VA-taxor. Problematiken handlar snarare om hur reinvesteringar i befintlig infrastruktur prioriteras ned på grund av behovet av utbyggnad²².

Livsmedelsverket har inte fått ett särskilt uppdrag att förtydliga beredningskraven med anledning av Dricksvattenutredningen. Det hade varit fullt möjligt för Livsmedelsverket att utveckla beredningskraven, men detta har inte kunnat prioriteras. Dricksvattenföreskrifterna uppdateras regelbundet, ofta som anpassning till nya EU-krav men även av andra skäl. Arbetet med att införa förändringar måste alltid ske utifrån prioriteringar och ändringsförslag som inte bygger på nya EU-krav eller särskilda uppdrag tenderar att nedprioriteras.

²¹ Samtliga uppgifter från Svenskt Vatten baserat på Hållbarhetsindex. Mer uppgifter kring verktyget och resultat från undersökningarna finns på Svenskt vattens hemsida.

²² Investeringsbehov och framtida kostnader för kommunalt vatten och avlopp, Svenskt Vatten oktober 2020. Sid 17.

En utveckling sedan 2016 är att Svenskt Vatten arbetar med nya respektive uppdaterade publikationer. "P116 Förnyelseplanering av VA-ledningsnät" är under slutförande liksom "P113 Effektivt underhåll av VA-system". Dessa båda publikationer är utformade för att fungera som branschstandarder²³ med större tyngd och genomslag. Ytterligare en rapport med koppling till underhåll som är under utveckling är "P115 Rengöring av vattenledningar och reservoarer".

Dessa publikationer ingick inte i förslagen i Dricksvattenutredningen, men kan sägas adressera problematiken utredningen redovisar vad gäller förnyelse och underhåll. Det är därför relevant att lyfta fram publikationerna i detta sammanhang. Vägledningarna kan i ljuset av Lagrådets yttrande ses som alternativa styrmedel mot bättre förnyelse och underhåll där lagstiftningsvägen är behäftat med komplikationer. Svensk Vatten framhåller dock²⁴ att rätt formulerade statliga krav kan vara en hjälp för VA-huvudmännen att övertyga ägarna (kommunerna) att avsätta initiala resurser för det utredningsarbete som måste göras. Ett lagkrav kan, menar Svenskt Vatten, bli en hävstång för att sedan nyttja det stöd som finns i branschstandards som P113 och P116.

Med anledning av Lagrådets yttrande skrev Svenskt Vatten ett kompletterande remissvar²⁵ där man föreslog en alternativ formulering som baserade sig på tillgångsförvaltningen. Tillgångsförvaltning är ett bredare begrepp för vilken det finns en ISO standard (ISO 55 000). Ett forskningsprojekt finansierat av Svenskt Vatten Utveckling om Tillgångsförvaltning för svensk VA har nyligen genomförts av Sweco och rapporten kommer att publiceras inom kort. Ett forskningsprojekt har inte vägledande status på samma sätt som en publikation, men visar på att utveckling sker mot tydligare definitioner och arbetssätt.

Vid införlivningen av Dricksvattendirektivet kommer krav på medlemsländerna vad gäller maximalt utläckage från dricksvattenledningsnätet. Om detta överskrids ska medlemsländerna vidta åtgärder. Här bör dock framhållas att detta inte är samma sak, eller kan anses ersätta, förbättrade förnyelse- och underhållsplaner. Det finns två tydliga fördelar med krav på planering: För det första är det proaktiva snarare än reaktiva krav/åtgärder. För det andra utgår den typen av planer som Dricksvattenutredningen föreslog från lokala förhållanden och behov, vilket är av särskilt stor vikt för Sverige där förhållanden för att tillhandhålla dricksvatten varierar extremt mellan kommuner. Ett krav som utgår ifrån utläckage är något Sverige får leva med när det nu är en del av Dricksvattendirektivet, men behovet av lokalt anpassad och proaktiv förnyelse- och underhållsplanering kvarstår.

²³ Pär Dalhielm, VD Svenskt Vatten.

²⁴ Pär Dalhielm, VD Svenskt Vatten.

²⁵ Kompletterande svar på tidigare remiss av betänkandet "En trygg dricksvattenförsörjning 2016:32" Svenskt Vatten 2018 07 06.

Inget av Dricksvattenutredningens skarpa förslag kopplat till Förnyelse och underhåll har genomförts. Den mycket blygsamma ökningen i till exempel förnyelseplaner för ledningsnät bedöms inte ha tillkommit på grund av utredningens signalvärde.

Däremot är två nya vägledningar utarbetade och en forskningsstudie genomförd vilka sammantaget kommer att öka tillgänglig vägledning och kunskaper i frågan. Dessa motsvaras dock inte av direkta åtgärdsförslag i Dricksvattenutredningen.

3.6 Material i kontakt med dricksvatten

Dricksvattenutredningen konstaterade att den svenska modellen för området material i kontakt med dricksvatten till stora delar är ändamålsenlig avseende offentligt ansvarstagande kopplat till marknadens aktörer. Dock lämnade utredningen förslag om vissa justeringar av systemet, för att säkerställa ett rent och hälsosamt dricksvatten. Detta gjordes redan i delbetänkandet inom området som kom 2014 (SOU 2014:53²⁶).

Huvudförslaget från utredningen var att Boverket, Kemikalieinspektionen (KemI) och Livsmedelsverket gemensamt skulle etablera en informations- och kunskapsplattform för frågor om material i kontakt med dricksvatten. Boverket skulle ha en samordnande roll inom ramen för ett förtydligt mandat och KemI och Livsmedelsverket föreslogs bistå i kraft av sin kemiska och toxikologiska kompetens avseende säkerhetsaspekter och riskbedömningar av kemiska ämnen. Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac) skulle bistå med kunskap om typgodkännandesystemet och anknytande metod- och analyskrav.

Syftet med plattformen var bl.a. att bevaka marknaden avseende ny kunskap om material och produkter i kontakt med dricksvatten, att bistå konsumenter med råd och stöd, att sprida information om typgodkännandesystemet, att följa arbetet med positivlistor (bl.a. det så kallade 4MS-initiativet²⁷) på nordisk och europeisk nivå och att samordna myndigheternas arbete avseende provningsmetoder och analyser, med målet att öka harmoniseringen.

För att kunna genomföra plattformen föreslog utredningen krav på förtydliganden av Boverkets instruktion liksom uppdrag till KemI, Livsmedelsverket och Swedac inom ramen för sedvanlig dialog och myndighetsstyrning. Vidare föreslogs myndigheterna gemensamt utarbeta former för organisation och rapportering av arbetet med Boverket som samordnande myndighet. Resursmässigt förutsattes myndigheternas arbete ske

²⁶ Material i kontakt med dricksvatten – myndighetsroller och ansvarsfrågor. SOU 2014:53.

²⁷ Positivlistor (listor med godkända material i kontakt med dricksvatten) har tagits fram i samarbete mellan Frankrike, Tyskland, Storbritannien och Nederländerna, det så kallade 4MS (Member States) -initiativet.

inom gällande anslagsramar, och på längre sikt en hantering inom ordinarie budgetprocess.

Utredningens delbetänkande 2014 ledde inte till något förtydligande i Boverkets instruktion, men däremot till att regeringen lämnade ett särskilt uppdrag till Boverket 2015 om att utarbeta en strategi för att samordna, förbättra och utveckla frågor kring material i kontakt med dricksvatten. Strategin publicerades 2016 (Rapport 2016:15²⁸) och här har Boverket samrått med Livsmedelsverket, KemI och Swedac. Förslagen i strategin var att; 1) myndigheterna ska informera om sina ansvarsområden och om nuvarande regler, 2) Boverket ska utreda om kraven i Boverkets byggregler bör preciseras avseende material i kontakt med dricksvatten och 3) Sverige bör undersöka möjligheterna att ta aktiv del i 4MS-initiativet och verka för gemensamma europeiska byggregler.

Det kan konstateras att förslag 1 är genomfört, men däremot inte förslag 3. Avseende förslag 2 så uppger Boverket att det är tveksamt om det kan anses genomfört. De har påbörjat en genomgripande revidering av alla sina byggregler och i samband med detta konstaterat att mer preciserade detaljregler inte är aktuella.

Boverket, KemI, Livsmedelsverket och Swedac rapporterar att de alla varit med i arbetet med att ta fram information för Boverkets hemsida, där det också finns hänvisning till respektive myndighets hemsida. Däremot uppger KemI, Livsmedelsverket och Swedac att de inte fått något uppdrag för att kunna genomföra plattformen. Det råder lite delade meningar om detta kan kallas en kunskapsplattform, och Boverket och KemI påpekar att hemsidan lanserades 2017 och att det inte finns någon process för uppdatering. Vidare påpekar KemI att ett grundläggande problem är att det inte finns mycket att informera om från ett myndighetsperspektiv, eftersom det inte finns några krav utan endast frivilliga initiativ inom området. Livsmedelsverket påpekar att frågan om material i kontakt med dricksvatten tenderar att falla mellan stolarna. Däremot diskuteras frågan i arbetsgrupperna under den Nationella samordningen för dricksvatten. Livsmedelsverket poängterar också att RISE leder ett nätverk för material i kontakt med dricksvatten²⁹.

Flera av myndigheterna understryker att mycket av det som gjorts/inte gjorts i dricksvattenutredningen är överspelat i och med den pågående implementeringen av det uppdaterade Dricksvattendirektivet, eftersom detta kommer att innebära ett omtag inom området. Under Näringsdepartementets hearing om den nya dricksvattenutredningen (N 2020:05³⁰) 2021-03-10 framkom att delbetänkandet om material i kontakt med dricksvatten i den gamla utredningen anses mycket intressant då det överlappar med den nya utredningen, vilket medför att de avser att använda sig av den informationen.

²⁸ Strategi för material i kontakt med dricksvatten. Boverket rapport 2016:15. Regeringsuppdrag.

²⁹ "<https://www.ri.se/sv/vad-vi-gor/natverk/material-i-kontakt-med-dricksvatten>"

³⁰ Genomförande av det nya EU-direktivet om kvaliteten på dricksvatten och om bättre tillgång till dricksvatten för alla i unionen. Regeringsuppdrag N 2020:05 (pågår)

Dricksvattenutredningens förslag om utökad information och tydlighet avseende material i kontakt med dricksvatten ledde till att Boverket fick ett regeringsuppdrag att ta fram en strategi inom området. Nästa steg var att Boverket tog fram en hemsida med information, där man även hänvisar till andra berörda myndigheters hemsidor. Det råder delade meningar om detta kan kallas en kunskapsplattform (vilket var utredningens intention). Dessa åtgärder är dock begränsade i relation till Dricksvattenutredningens mer långtgående förslag, där Boverket bl.a. föreslogs få en förtydligad instruktion, men flera av myndigheterna understryker att mycket av det som gjorts/inte gjorts av förslagen är överspelat i och med den pågående implementeringen av det uppdaterade dricksvattendirektivet, eftersom detta kommer att innebära ett omtag inom området.

3.7 Förbättrad samverkan, samordning och styrning

Under denna rubrik lämnade Dricksvattenutredningen två principiella förslag av olika karaktär.

Mellankommunal samverkan

Det första var att mellankommunal samverkan för dricksvattenförsörjning behöver öka och utvecklas. Det framhölls som en förutsättning för att ge ekonomiska, tekniska och kompetensmässiga förutsättningar, stabilitet och hållbarhet samt för att underlätta en ett mer regionalt synsätt på skydd och nyttjande av vattentillgångar.

Som beskrevs i 2.1 föreslogs att Vattentjänstlagen skulle ändras så att kommunerna skulle åläggas tillvarata möjligheterna att samverka, men förslaget togs tillbaka efter ett negativt remissvar från Lagrådet. Det finns dock som beskrevs i 2.3 inget som hindrar kommunerna att söka mellankommunal samverkan trots att det inte är ett lagkrav. Utredningen lyfte även fram mellankommunal samverkan som en av frågorna att följa upp i kontrollstation 2020, se 3.10.

När Dricksvattenutredningen slutfördes 2016 ingick 64 av 290 kommuner i någon form av flerägd VA-organisation, det vill säga en samverkan som omfattar hela VA-verksamheten. Därutöver finns olika typer av mer begränsade samverkansformer, som gemensamt bolag för dricksvattenproduktion och överföringsledning från annan kommuns vattenverk. År 2020 hade 80 kommuner VA-verksamheten i en flerägd organisation. Det motsvarar en utveckling av fyra kommuner per år som övergår till att driva VA i flerägd organisation. (Takten skulle innebära att det tar ca femtio år innan samtliga kommuner ingått i en flerägd organisation). Det är en fortsatt långsam utveckling som inte förefaller ha påverkats nämnvärt att de signaler som Dricksvattenutredningens förslag innebar.

Svenskt Vatten skrev i sitt remissvar till Dricksvattenutredningen att man "instämmer i att kommuner ska tillvara möjligheter att samverka. Ett lagkrav om samverkan ser vi som en markering av en viktig ambition för en önskvärd utveckling." Även Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) uttryckte sig positivt i sitt remissvar, dock något försiktigare. SKR angav att man förordar möjligheter till mellankommunal samverkan och tillstyrkte förslaget

20(32)

RAPPORT
2021-03-31
SLUTVERSION
ANALYS AV DRICKSVATTENUTREDNINGENS FÖRSLAG

om ändring i Vattentjänstlagen samtidigt som man observerade att ändringen innebär att möjligheterna till samverkan ska tas till vara, inte att befogenheterna ska utökas.

Mot bakgrund av att kommunerna äger frågan om mellankommunal samverkan samtidigt som de båda organisationerna vilka på olika sätt representerar kommuner och VA-huvudmän ställde sig bakom förslaget är det rimligt att fråga sig varför samverkan inte ökat mer även om lagstiftningen inte ändrats. Den föreslagna ändringen i Vattentjänstlagen skulle inte innebära förändrade förutsättningar utan endast ett ökat incitament att göra det som SKR och Svenskt Vatten redan förordar. Det förefaller som om såväl målbild som styrmedel behöver utvecklas vidare.

Den 1 juli 2018 trädde en förändring i kraft som utökar möjligheten för avtalssamverkan mellan kommuner. Förändringen innebär ändringar i flera lagar och följer på antagande av regeringens proposition 2017/18:151 som i sin tur bygger på Statens offentliga utredning "SOU 2017:7 En generell rätt till kommunal avtalssamverkan". Rapporten var ett delbetänkande i den så kallade Kommunutredningen. SKR har gett ut en vägledning för avtalssamverkan, som dock har begränsad tillämplighet för samverkan mellan VA-huvudmän. De genomförda förändringarna adresserar dock endast i begränsad utsträckning behovet av ökad samverkan som det beskrivs i Dricksvattenutredningen ("uppnå skalfördelar och ge ekonomiska, tekniska och kompetensmässiga förutsättningar, stabilitet och hållbarhet"), även om utredningen även framhöll att även mer begränsad samverkan också är positivt. Förslagen i proposition 2017/18:151 var inte heller en konsekvens av Dricksvattenutredningen.

Såväl SKR som Svenskt Vatten anger att man arbetar med att stötta utvecklingen av olika typer av samverkanslösningar.

Statlig samordning

Utredningen konstaterade att det befintliga statliga samordningsarbetet inom dricksvattenområdet inte hade fått avsedd effekt. Därför föreslogs att ett förtydligt och bredare samordningsuppdrag för dricksvattenfrågor skulle ges till Livsmedelsverket och andra berörda centrala myndigheter och länsstyrelser genom inrättandet av ett nationellt dricksvattenråd. Rådet föreslogs utveckla en samlad dricksvattenstrategi med tidsatt handlingsplan. Livsmedelsverket föreslogs också inrätta ett kunskapscentrum för dricksvattenfrågor, för att öka stödet till kommuner och andra aktörer inom området.

Med Dricksvattenutredningen som utgångspunkt fick Livsmedelsverket under 2018 i uppdrag av regeringen att inleda arbetet med att inrätta ett nationellt dricksvattenråd³¹. Livsmedelsverket uppdrag var att identifiera vilka uppgifter som rådet ska ha, hur arbetet ska organiseras och hur kunskapsutveckling inom ramen för dricksvattenrådet kan bedrivas. Uppdraget redovisades samma år³².

³¹ Uppdrag att inleda arbetet med att inrätta ett nationellt dricksvattenråd. Regeringens beslut N2018/00721/DL

³² Att inleda arbetet med att inrätta ett nationellt dricksvattenråd. Regeringsuppdrag N2018/00721/DL

Livsmedelsverket fick därefter (2020) i uppdrag av regeringen att ansvara för en nationell samordning av dricksvattenfrågor. Dock betecknades denna som den Nationella samordningsgruppen för dricksvatten. Beteckningen ändrades på grund av de formella krav som gäller för att kalla något ett nationellt råd. Det innebar dock ingen egentlig förändring i arbets sätt jämfört med förslaget i redovisningen av regeringsuppdraget.

Den Nationella samordningsgruppen (hädanefter kallad Samordningsgruppen) leds av generaldirektören för Livsmedelsverket och i samordningsgruppen ingår även Havs- och vattenmyndigheten, Boverket, Folkhälsomyndigheten, Kemikalieinspektionen, Sveriges geologiska undersökning, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI), Trafikverket och en representant för länsstyrelserna och vattenmyndigheten ingå. Vidare ingår också representanter för Sveriges kommuner och regioner, Svenskt Vatten samt två företrädare för kommuner (Luleå kommun och Kristianstad kommun).

Samordningsgruppen ska verka för en trygg och säker dricksvattenförsörjning och ge stöd i dricksvattenfrågor. Den ska även ge regeringen en aktuell lägesbild och informera om de behov som finns för att säkra dricksvattenförsörjningen nationellt. Samordningsgruppen har samlats två gånger under 2020.

Inom samordningen finns tre permanenta arbetsgrupper: Vattenförsörjningsgruppen, Dricksvattenkvalitetsgruppen och Gruppen för civilt försvar och krisberedskap. Under 2020 har respektive arbetsgrupp samlats för att enas om gemensamma prioriterade arbetsområden som kommer att präglade arbetsgruppernas arbete under kommande år.

Samordningsgruppen med arbetsgrupper är tydligt framtagen utifrån Dricksvattenutredningens förslag, men eftersom den endast funnits i ett år är det för tidigt att säga hur den i praktiken svarar upp mot det ursprungliga förslaget i utredningen.

På en viktig punkt skiljer sig dock upplägget från förslaget i Dricksvattenutredningen. Utredningen föreslog även att Livsmedelsverket skulle ges i uppdrag att inrätta ett kunskapscentrum för dricksvattenfrågor för att ytterligare öka stödet till kommuner, konsumenter och övriga aktörer inom dricksvattenområdet. I rapporteringen av regeringsuppdraget³³ föreslog dock Livsmedelsverket att en effektiv kunskapsutveckling borde ske genom att medel anslogs centralt till den nya samordningsgruppens verksamhet. Medlen skulle därefter enligt förslaget fördelas mellan ingående organisationer som en del av samordningen. Livsmedelsverket menade att detta skulle vara mer effektivt än det kunskapscentrum som föreslogs av Dricksvattenutredningen och att utan särskilda medel till projekt riskerar arbetet att bli tandlöst till karaktären. Därför föreslogs att 3 miljoner kronor per år skulle avsättas för Samordningsgruppens kansli och 20 miljoner kronor per år för särskilda projekt (motsvarande ursprungliga förslaget om kunskapscentrum). Dock beviljades endast de tre miljonerna för kansliet och inga särskilda medel för att etablera ett centralt finansierat kunskapscentrum enligt Livsmedelsverkets förslag. Detta utfall är enligt uppgift³⁴ ett resultat av de ständiga

³³ Regeringsuppdrag N2018/00721/DL

³⁴ Kierstin Petersson Grawé, Näringsdepartementet. Muntlig uppgift

prioriteringar som görs vid anslag från statsbudgeten och någon specifik analys varför just denna budgetpost fallit bort låter sig inte göras. Det finns ingen dokumentation eller uppgift som tyder på att det skulle innebära en sänkt ambitionsnivå eller begränsat mandat för samordningsgruppen från Regeringskansliets sida.

Dricksvattenutredningens förslag för ökad mellankommunal samverkan har inte genomförts, varken de föreslagna förändringarna i Vattentjänstlagen eller Kontrollstation 2020 (se 3.10). Det har inte heller skett någon nämnvärd ökad samverkan mellan kommuner som en följd av utredningen och endast begränsad rådgivning har tagits fram för att underlätta samverkan.

Ökad samverkan mellan statliga myndigheter har genomförts genom bildandet av Nationella samordningsgruppen för dricksvatten med arbetsgrupper. Dock ingår inte förslaget om etablering av kunskapscentrum då Livsmedelsverket inte fick gehör för sitt förslag kring finansiering.

3.8 Kostnader och finansiering

Dricksvattenutredningen konstaterade att de samlade förslagen innebär ökade kostnader för stat, kommuner och VA-kollektiv. Sett till hela omsättningen för kommunalt VA på 20 miljarder är de belopp utredningen nämner små, 10-32 miljoner statligt och 40-76 miljoner för kommuner och VA-kollektiv. Den största effekten enligt Sweco, som utredningen ej tar upp, är dock den sekundära effekten som kravet fler förnyelseplaner skulle ha på reinvesteringskostnaderna. Enligt Svenskt Vattens investeringsrapport³⁵ ligger de största investeringsbehoven just inom de reinvesteringar som bland annat bättre förnyelseplanering avser att möjliggöra.

Utredningen diskuterade även olika modeller för finansiering av förslagen med sina tillkommande kostnader. Ökade intäkter genom punktskatt inom kemikalieområdet kan vara en lämplig finansieringskälla för statens vidgade uppgifter. Tillkommande kostnader på kommunal nivå föreslogs i första hand täckas genom VA-avgifter.

Staten medverkar enligt utredningens förslag i den samlade finansieringen genom ökade resurser för skydd av dricksvattenförekomster, stöd, kunskapsspridning, vägledning och samordnat strategiarbete.

Utredningens förslag för finansieringsmodell byggde på tre komponenter:

1. Fortsatt grundläggande avgiftsfinansiering genom VA-kollektiven.
2. Tillkommande skattefinansiering av länsstyrelsernas utvidgade arbete med regionala dricksvattenfrågor, främst inrättande och översyn av vattenskyddsområden, samt centralt

³⁵ Investeringsbehov och framtida kostnader för kommunalt vatten och avlopp

samordningsarbete och kunskapsstöd. Finansiering föreslogs underlättas genom skatteuttag inom ramen för lämplig punktskatt.

3. Ökad långsiktighet och kontinuitet i den statliga anslagsfinansieringen inom dricksvattenområdet, med minskat beroende av tillfälliga projektmedel för löpande myndighetsuppgifter.

Medel har skjutits till Länsstyrelsernas arbete med inrättande och översyn av vattenskyddsområden, se 3.1, dock inte finansierat av en punktskatt. Vidare har ett anslag för Samordningsgruppens kansli på 3 miljoner per år beviljats, men anslagen för kontinuitet i projektgenomförandet har inte gjorts på det sätt som föreslogs av Livsmedelsverket, se 3.7.

Utredningens förslag till finansiering hade inte inneburit några genomgripande förändringar, utan innebar samma finansieringsmodell för VA-huvudmännens verksamhet och mindre förstärkningar av den statliga verksamheten på området. Några nya skatter för ändamålet enligt utredningens förslag har inte genomförts enligt förslag, inte heller kontinuerlig central finansiering av projektverksamhet. Åtgärderna inskränker sig till särskilda medel till länsstyrelser för inrättande av vattenskyddsområden och finansiering av Samordningsgruppens kansli.

3.9 Utred avloppsfrågorna

Utredningen lyfte också fram förslag om utredningsbehov av avloppsfrågorna. Särskilt nämndes förnyelsebehov hos reningsanläggningar och ledningsnät med möjligheter och kostnader för rening av miljö- och hälsopåverkande kemiska ämnen samt förekomsten av orenade utsläpp vid överbelastning av avloppsvattensystem (s.k. bräddning). Man framhöll att avloppsutsläpp indirekt påverkar stora delar av dricksvattenförsörjningen genom att renat och ibland även orenat avloppsvatten kan nå råvattentäkter.

Det pågår kontinuerligt forskningsprojekt inom avloppsområdet som berör delar av dessa frågeställningar. Någon samlad och övergripande utredning av det slag som Dricksvattenutredningen efterlyser har dock inte gjorts.

Två statliga offentliga utredningar har genomförts inom avloppsområdet efter Dricksvattenutredningen:

- "Vägar till hållbara vattentjänster SOU 2018:34" som främst handlar om enskilda avlopp, men med kopplingar kommunalt VA.
- "Hållbar slamhantering SOU 2020:3" som handlar om en giffri och cirkulär återföring av fosfor från avloppsslam

Två andra utredningar pågår:

24(32)

RAPPORT
2021-03-31
SLUTVERSION
ANALYS AV DRICKSVATTENUTREDNINGENS FÖRSLAG

- Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har nyligen fått i uppdrag av regeringen att titta på avloppsfrågorna från ett beredskapsperspektiv, vilket torde även omfatta riskerna för dricksvatten pga. avloppsutsläpp.
- Naturvårdsverket har i uppdrag att se över hur Sverige reglerat Avloppsdirektivets kriterier för att peka ut områden känsliga för utsläpp av fosfor och kväve. Utredningen kommer att redovisas i mars 2021.

Ingen av dessa utredningar har tillkommit med anledning av Dricksvattenutredningens rekommendationer eller kan sägas motsvara det som efterfrågades under denna punkt.

Avloppsfrågorna har inte utretts samlat eller utifrån de frågeställningar som väcktes i Dricksvattenutredningen.

3.10 Kontrollstation 2020

Dricksvattenutredningen föreslog att en kontrollstation skulle sättas upp inom en femårsperiod där utredningens förslag och de fortsatta förutsättningarna för dricksvattenförsörjningen följdes upp så att utvecklingen vid behov kunde anpassas. Främst gällde det att bedöma om takten är tillräcklig vad gäller mellankommunal samverkan. Utredningen framhöll också vikten av att följa upp det fortsatta arbetet med att ta fram regionala planeringsunderlag samt inrätta och ompröva vattenskyddsområden.

Utredningen underströk att uppföljningsinsatser behöver göras relativt snart. Verkningsgraden ansågs behöva bedömas för utredningens samlade åtgärder. Fortsatta anpassningar antogs kunna behövas av lagstiftning, ansvar och organisatoriska förutsättningar om utvecklingstakten bedöms vara för låg. Kommunernas framtida uppgifter som ansvariga för dricksvattenförsörjningen skulle bedömas utifrån verksamhetens kvalitet och förmåga. Samverkan och mer storskaliga synsätt kunde väntas visa sig nödvändigt och avgörande, som det gjort i flera andra länder.

Vid en genomgång av utredningens bakomliggande resonemang och överväganden framgår att utgångspunkten för Kontrollstation 2020 vad gäller mellankommunal samverkan är att om förslagen i utredningen för att skapa starkare organisationer inte får avsedd effekt bör mer kraftfulla åtgärder övervägas.

I utredningen framgår inte hur den föreslagna Kontrollstationen är tänkt att fungera, vilken myndighet som skulle ha ansvaret för den eller med vilket mandat. Ett möjligt upplägg skulle kunna vara som för Klimat- och sårbarhetsutredningen där SMHI i samverkan med flera myndigheter och andra aktörer på uppdrag av regeringen följer upp vad som har

gjorts sedan utredningen år 2007³⁶. Något liknande har inte genomförts för Dricksvattenutredningen, förmodligen helt enkelt eftersom ingen proposition eller samlat åtgärdsförslag lagts.

Någon kontrollstation i enlighet med Dricksvattenutredningen förslag har inte genomförts.

Dock kan denna rapport ses som en motsvarande åtgärd. Om denna rapport slutsatser diskuteras i Samordningsgruppen och dess arbetsgrupper samt därefter fördjupas med förslag till åtgärder i en rapport som tillställs Näringsdepartementet kan denna punkt i allt väsentligt sägas ha uppfyllts.

4 Införande av nytt Dricksvattendirektiv

Rådets direktiv 98/83/EG av den 3 november 1998 om kvaliteten på dricksvatten kommer att ersättas av ett nytt Dricksvattendirektiv 2020/2184 vilket ska införlivas i svensk lag. Direktivet antogs den 16 december 2020 och trädde i kraft den 12 januari 2021. Medlemsstaterna har två år på sig att genomföra bestämmelserna i direktivet. Det är ett så kallat Minimidirektiv, vilket i princip innebär att skärpningar kan göras i nationell lagstiftning.

Ett särskilt uppdrag att har lagts ut på en utredare som ska föreslå hur 2020 års dricksvattendirektiv ska genomföras i svensk rätt.

Utredaren ska bland annat

- Kartlägga hur svensk rätt förhåller sig till direktivet.
- Utredda om det finns några gränsdragningsproblem när det gäller unionsrättsliga och nationella regelverk som berör eller ligger nära regleringen i direktivet och analysera hur eventuella överlappningar i regleringen ska hanteras.
- Föreslå vilka myndigheter som ska ansvara för de nya frågor som behandlas i direktivet och vilka befogenheter föreslagna myndigheter ska ha.
- Lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 1 september 2021.

Vissa frågor som Dricksvattendirektivet innehåller ingick också i det som diskuterades i Dricksvattenutredningen, till exempel normer för dricksvattenkvalitet, vattenläckage och material i kontakt med dricksvatten.

³⁶ Underlag till kontrollstation 2015 för anpassning till ett förändrat klimat. SMHI Klimatologi 2015

På en direkt fråga till de ansvariga utredarna under en hearing³⁷ arrangerad av Regeringskansliet meddelade de att även om 2016 års Dricksvattenutredning innehåller mycket intressant material och överväganden kommer förslagen i den inte att tas upp vidare i den nya utredningen. Utredarna kommer dock studera materialet vidare med avsikt att identifiera alternativa vägar för att införliva det nya Dricksvattendirektivet. Man bekräftade även att detta innebar att förslag som inte motsvaras av liknande förslag i Direktivet inte kommer att tas upp. Istället nämnde utredarna möjligheten att delar av de gamla förslagen kan behandlas parallellt med den nya utredningen och läggas i samma proposition. Detta förefaller dock som ett mindre troligt scenario givet att tidsramarna för införlivandet av Dricksvattendirektivet redan är snäva och ansträngda varför de inte klarar belastningen av att samordnas med andra förslag på området³⁸.

5 Sammanfattning av slutsatser

Under avsnitt 3 diskuteras Dricksvattenutredningens förslag utifrån utredningens tio huvudrubriker. Förslagen spänner över ett brett fält och kan vara svåra att överblicka.

För att ge en förenklad totalbild kan de illustreras enligt figur 1 nedan. Sweco gör inga anspråk på att detta är en exakt eller "sann" modell och varje enskild bedömning kan diskuteras. Avsikten har endast varit att skapa en överblick utifrån gjord uppföljning.

Bedömningen är gjord oberoende av de förutsättningar som funnits att genomföra förslagen och helt utan värdering av olika organisationers insatser. Under varje punkt finns en blandning av åtgärdsförslag där några förutsätter lagändringar och andra har kunnat genomföras utan dessa. Förutsättningarna för förslagens genomförande har även varierat såtillvida att det ibland utgått särskilda instruktioner i regleringsbrev eller regeringsuppdrag till berörda myndigheter och i andra fall har denna typ av styrning saknats. Ingen av dessa omständigheter vägs in i sammanställningen, endast i vilken grad åtgärdsförslagen så som de formulerats i Dricksvattenutredningen har genomförts.

³⁷ Hearing om 2020 års dricksvattendirektiv den 10 mars 2021. Regeringskansliet

³⁸ Anders Wannberg, Näringsdepartementet. Muntlig kommunikation.

	1	2	3	4	5
1. Skydda vattenförekomster och täkter					
- Regionala vattenförsörjningsplaner					
- Vattenskyddsområden					
2. Anpassa dricksvattenkontrollen					
3. Utveckla undersökningen av råvatten	0				
4. Öka fokus på krisberedningsfrågor					
5. Förnyelse och underhåll					
6. Material i kontakt med dricksvatten					
7. Förbättrad samverkan, samordning och styrning					
- Mellankommunal samverkan	0				
- Samverkan på statlig nivå					
8. Kostnader och finansiering					
9. Utred avloppsfrågorna					
10. Kontrollstation 2020	0				

Figur 1 Schematisk sammanfattning av bedömd genomförandegrad.

0= inte alls 1= I mindre mån, vissa förslag har genomförts men i det stora hela ej åtgärdade 2= I begränsad mån 3= Till viss del, men flera åtgärder eller delar av åtgärder återstår 4= I stor utsträckning, de viktigaste förslagen är genomförda i sin helhet 5= Förslagen är i allt väsentligt genomförda

Sammanfattningsvis har stora delar av Dricksvattenutredningens förslag ej genomförts. Framförallt har ingen proposition lagts varför följaktligen inga författningsändringar genomförts. Därmed faller även en del andra förslag då dessa i olika utsträckning byggde på författningsändringar. Detta märks främst på den lägre genomförandegraden av förslag kopplat till vattenskyddsområden. Vad gäller lagförslag knutna till förnyelse av anläggningstillgångar och mellankommunal samverkan (vilka drogs tillbaka efter ett negativt yttrande från Lagrådet) är det Swecos bedömning att avsaknad av lagändringar trots allt haft jämförelsevis mindre betydelse eftersom avsikten med dessa främst var att åstadkomma en signal till kommunerna och VA-huvudmännen att genomföra åtgärder

28(32)

RAPPORT
2021-03-31
SLUTVERSION
ANALYS AV DRICKSVATTENUTREDNINGENS FÖRSLAG

som redan ligger inom deras mandat. Den låga genomförandegraden av åtgärderna torde finnas att söka i andra förklaringar.

En del åtgärdsförslag kopplat till myndigheters arbete har resulterat i instruktioner i regleringsbrev eller särskilda regeringsuppdrag och har då blivit genomförda. Det finns även exempel på åtgärder som genomförts utan särskilda instruktioner till myndigheterna (t ex HaV:s vägledning för Vattenskyddsområden och Regionala vattenförsörjningsplaner), eller till och med utan att de lyfts fram som skarpa förslag i utredningen (Boverkets riktlinjer för vattenförsörjning i översikts- och detaljplaner).

Det är inte heller helt enkelt att avgöra vad som är orsak och verkan vad gäller åtgärdsförslagen. Dricksvattenutredningen förefaller ha gjort ett utmärkt arbete med att fånga upp idéer som redan diskuterades på myndigheter och intresseorganisationer och föra dem samman till sammanhängande åtgärder. Myndigheter som lyft sina förslag till utredningen fick tillbaka dessa i form av statlig utredning, med därmed förknippad tyngd och dessutom i ett större sammanhang. Det gav ett ökat incitament att genomföra åtgärder den aktuella myndigheten redan övervägt varför myndigheternas arbete och Dricksvattenutredningen kan sägas ha "korsbefruktat" varandra. I arbetet med denna rapport har dock spørsmålet om vad som är hönan respektive ägget lagts åt sidan till förmån för den angelägnare frågan om huruvida det är gjort eller ej.

Även om flera goda förslag genomförts på ett bra sätt kvarstår intrycket att Dricksvattenutredningen är en alltför outnyttjad resurs för utvecklingen av en hållbar dricksvattenförsörjning i Sverige. Det är slående i de många samtal som Sweco genomfört liksom i remissvar till utredningen att olika myndigheter och intressenter överlag är positiva till utredningens förslag. Däremot finns i flera fall invändningar kring de styrmedel/åtgärder som föreslagits för att nå målen. Även Lagrådets invändningar kring vad som krävs för att nå mål genom författningsändringar bör beaktas i framtiden.

Att en proposition om författningsändringar inte lagts är i några avseenden en viktig faktor, men långt ifrån den enda förklaringen. Möjligheten att Dricksvattenutredningens förslag till författningsändringar behandlas parallellt med att en proposition läggs för införlivande av nya Dricksvattendirektivet är enligt uppgift (se avsnitt 4) mindre troligt. Om den Nationella samordningsgruppen ser ett behov av ytterligare författningsändringar utöver införlivandet av Dricksvattendirektivet behöver dessa frågor förmodligen drivas separat. Här förefaller det rimligt att utgå ifrån arbetet och övervägandena som är genomförda i Dricksvattenutredningen, men även att prioritera bland förslagen och beakta Lagrådets tidigare yttrande.

Sweco har inte haft i uppgift att analysera arbetet med införlivandet av nya Dricksvattendirektivet och hur detta arbete förhåller sig till Dricksvattenutredningens förslag. Dock bör påpekas att Dricksvattenutredningen spände över ett bredare spektrum av åtgärder och flera av utredningens förslag ingår inte i det nya direktivet. I andra fall, t.ex. avseende material i kontakt med dricksvatten, har dock den nya dricksvattenutredningen (N 2020:05) påtalat att delbetänkandet i den gamla utredningen anses mycket intressant då det överlappar med den nya utredningen.

Att fortsätta arbetet med att genomföra Dricksvattenutredningens förslag är sammanfattningsvis ett angeläget arbete som kräver en kontinuerlig process. Nationella samordningsgruppen med arbetsgrupper förefaller var en lämplig utgångspunkt för detta arbete.

6 Intervjuer och källmaterial

Ett stort antal dokument har även använts vid uppföljning, vilka hänvisas till i texten fotnoter.

En sammanställning av intervjuade organisationer med namn på deltagare samt en källförteckning redovisas nedan.

6.1 Intervjuer

Organisation	Personer som intervjuats
Boverket	Madeleine Hjortsberg
	Cecilia Näslund
	Björn Fredljung
Havs- och Vattenmyndigheten	Susanna Hogdin
	Margareta Lundin Unger
Jordbruksverket	Eva Johansson
Kemikalieinspektionen	Erik Gravenfors
	Peter Bergkvist
Livsmedelsverket	Christina Nordensten
	Pär Aleljung
	Sandra Strandh
Länsstyrelserna	Melle Säve Söderberg
	Gunbritt Nilsson
	Maria Hysing
	Monica Andersson

30(32)

RAPPORT
2021-03-31
SLUTVERSION
ANALYS AV DRICKSVATTENUTREDNINGENS FÖRSLAG

	Linda Westeson
	Carina Pålsson (telefon, separat)
Näringsdepartementet	Kierstin Petersson Grawé
	Anders Wannberg
SKR	Michel Öhlund
SMHI	Anna Eklund
	Lena Eriksson
	Lotta Andersson
	Niclas Hjerdt
Svenskt Vatten	Mikael Larsson
	Birger Wallsten
	Mats Engdahl
	Peter Sörngård
	Gilbert Nordenswan
	Pär Dalhielm (mail)
Swedac	Magnus Pedersen
Vattenmyndigheten	Maria Tranvik
	Malin Pettersson
	Irene Bohman

6.2 Skriftliga källor

Följande källor har använts som underlag för rapportens slutsatser, relevanta hänvisningar görs i textens fotnoter:

SOU 2016:32 En trygg dricksvattenförsörjning, inklusive remissvar

SOU 2014:53 Material i kontakt med dricksvatten – myndighetsroller och ansvarsfrågor

SOU 2015:51 Klimatförändringar och dricksvattenförsörjning

Lagrådet. Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2018-03-16

Interpellationssvar på fråga 2017/18:1181 av Åsa Coenraads (M)

Förslag för ett bättre dricksvatten

Proposition 2017/18:1. Utgiftsområde 1

Vattenförsörjning i översiktsplanering - PBL kunskapsbanken – Boverkets hemsida

Vattenförsörjning vid detaljplanering - PBL kunskapsbanken – Boverket hemsida

Uppdrag att inleda arbetet med att inrätta ett nationellt dricksvattenråd. Regeringens beslut N2018/00721/DL

Att inleda arbetet med att inrätta ett nationellt dricksvattenråd. Regeringsuppdrag N2018/00721/DL

Underlag till kontrollstation 2015 för anpassning till ett förändrat klimat. SMHI Klimatologi 2015

Material (powerpoint) från hearing om 2020 års dricksvattendirektiv den 10 mars 2021. Regeringskansliet

Jordbruksverkets rapport 2018:18 "Jordbrukets behov av Vattenförsörjning

Havs- och Vattenmyndigheten Rapport 2020:1 Vägledning för regional vattenförsörjningsplanering

Havs- och Vattenmyndighetens Rapport 2021:4 Vägledning om inrättande och förvaltning av vattenskyddsområden

Tillstånd till användning av bekämpningsmedel inom vattenskyddsområden. Vägledning för prövningen. HaV publikation 2016:7

32(32)

RAPPORT
2021-03-31
SLUTVERSION
ANALYS AV DRICKSVATTENUTREDNINGENS FÖRSLAG

